

“Sərhəddən keçən su axınlarının və beynəlxalq göllərin mühafizəsi və istifadəsi üzrə Konvensiya”nın “Su və sağlamlıq haqqında” Protokoluna uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Məqsədli Göstəriciləri

Bu sənəd İsveçrə Konfederasiyasının Federal İctimai Səhiyyə Ofisinin Göstəricilər və Hesabatlılıq üzrə Məqsədli Qrupunun sədri cənab Pyer Ştuderin "Sərhəddən keçən su axınlarının və beynəlxalq göllərin mühafizəsi və istifadəsi üzrə Konvensiya"nın "Su və sağlamlıq haqqında" Protokolu çərçivəsində məqsədli göstəricilərin müəyyən olunmasına dair tövsiyələrinə uyğun olaraq nazirliklərin və digər müvafiq qurumların nümayəndələrindən ibarət İşçi Qrup tərəfindən ümumiləşdirilmiş informasiya materiallarından istifadə olunmaqla hazırlanmışdır.

"Su və sağlamlıq haqqında" Protokol çərçivəsində Məqsədli Göstəricilər üzrə İşçi Qrup bu sənədin işlənməsində verilmiş töhfəyə, ümumi rəhbərliyi həyata keçirdiyinə görə əlaqələndirici xanım Nataliya Nikiforovaya, həyata keçirilən işlərə ümumi rəhbərliyə görə Avropa İttifaqının Su Təşəbbüsü çərçivəsində Milli Su Siyasəti Dialoqları üzrə regional əlaqələndirici cənab Peep Mardisteyə, metodiki, həmçinin təşkilati dəstəyə görə BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının ekoloji məsələlər üzrə məsləhətçisi cənab Alişer Mamacanova və Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Təbii ehtiyatların idarə edilməsi - Su və sanitariya sahəsi üzrə məhsul şəxs xanım Shinee Enkhtsetsegyə xüsusi minnətdarlığını bildirir.

Bu sənəd EUWI + layihəsinin dəstəyi ilə hazırlanmışdır.

Akronimlər

AI	Avropa İttifaqı
AİB	Asiya İnkişaf Bankı
AMST ASC	“Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti
AYİB	Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı
AR	Azərbaycan Respublikası
“Azərsu” ASC	“Azərsu” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti
BMT	Birləşmiş Millətlər Təşkilatı
DB	Dünya Bankı
DDT	Dixlor Difenil Trixlorometilmetan
DİM	Davamlı İnkişaf Məqsədləri
ETSN	Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi
ETSN ƏMMMD	Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Ətraf mühit üzrə milli monitoring departamenti
FHN	Fövqəladə Hallar Nazirliyi
FHN SEDA	Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyi
İN	İqtisadiyyat Nazirliyi
ISO	Standartlaşdırma üzrə Beynəlxalq Təşkilat
KDŞ	Kollektor drenaj şəbəkəsi
QHT	Qeyri-hökumət təşkilatı
MFP	Milli Fəaliyyət Planı
MSSD	Milli Su Siyasəti Dialoqu
NHA	Normativ hüquqi akt
SİB	Sudan İstifadəçilər Birliyi
SEİİ	Su Ehtiyatlarının İntegrasiyalı İdarəçiliyi
SN	Səhiyyə Nazirliyi
SN RGEM	Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi
SOCAR	Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti
SSKN	Səth sularının keyfiyyət normativləri
SanPiN	Sanitariya norma və qaydaları
STTOP	Sanitar təhlükəsizliyin təmin olunması planı
TNQ	Tikinti norma və qaydaları
TN	Təhsil Nazirliyi
UNICEF	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Uşaq Fondu
UNEP	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ətraf Mühit Proqramı
ÜST	Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı
ÜST-Avropa	Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Avropa Regional Bürosu
YÖO	Yerli Özünüidarəetmə Orqanı
YVQH	Yol Verilən Qatılıq Həddi

I Hissə

Azərbaycan Respublikasında məqsədli göstəricilərin müəyyən olunması prosesi

Azərbaycan Respublikası "Sərhəddən keçən su axınlarının və beynəlxalq göllərin mühafizəsi və istifadəsi haqqında" Konvensiyasının "Su və sağlamlıq haqqında" Protokolunu 2002-ci ildə ratifikasiya etmiş və üç hesabatlılıq dövründə iştirak etmişdir.

Avropa İttifaqının Su Çərçivə Direktivinin tələbləri kontekstində həyata keçirilən Milli Su Siyasəti Dialoqu çərçivəsində, Protokolun Riayət Komitəsinin təklifinə əsasən 2015-ci ildə Azərbaycan Respublikasında "Su və sağlamlıq haqqında" Protokola müvafiq olaraq məqsədli göstəricilərin müəyyən olunması prosesinə başlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikasında su ehtiyatlarının idarə olunması üzrə əsas dövlət qurumları

Azərbaycan Respublikasında su ehtiyatlarının idarə olunmasında əsasən aşağıdakı qurumlar fəaliyyət göstərirlər:

- Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi;
- Fövqəladə Hallar Nazirliyi;
- Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi;
- "Azərsu" ASC;
- Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti su sektoru üzrə maraqlı tərəflərin fəaliyyətini əlaqələndirir.

Nazirlər Kabineti su ehtiyatlarının idarə olunması, nizamlanması, təhlükəsizliyinin təmin olunması və mühafizəsi ilə əlaqədar məsələlərə dair qərarları təsdiq etməklə yanaşı, su qanunvericiliyinin bütün aspektlərini əhatə edən rəqlamentləri müəyyənləşdirir.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Azərbaycan Respublikası ərazisində, o cümlədən Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsində ətraf mühitin qorunması, yeraltı sulardan səmərəli istifadə edilməsi, onların bərpası sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır. Nazirlik öz səlahiyyətləri daxilində su obyektlərinin istifadəsi və mühafizəsi üzrə dövlət proqramlarını hazırlayır və həyata keçirir, su mənbələrinin istifadə olunması prosesində ekoloji təhlükəsizliyin gözlənilməsi sahəsində dövlət nəzarətini həyata keçirir, habelə Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsi üzrə məlumatların təhlili əsasında su təsərrüfatı balanslarını, su ehtiyatlarından kompleks istifadənin və onların mühafizəsinin perspektiv sxemlərini hazırlayır və onların həyata keçirilməsinə nəzarət edir. Eyni zamanda, suyun əldə edilməsi üçün istismar quyularının qazılması və yeraltı sulardan istifadə qaydalarını, o cümlədən ekoloji tələblərə uyğun olaraq yeraltı və yerüstü təbii suların istifadəçilərə verilməsi, istifadəçilərdən geri qəbul edilməsi və təkrar istifadəyə verilməsi qaydalarını və şərtlərini müəyyən edir və buna nəzarət edir, həmçinin yeraltı su ehtiyatlarının uçotunu aparır, su hövzələrində çirkləndirici maddələrin yayılması üzrə müşahidələr aparır və təhlil edir. Bununla yanaşı nazirlik, ekoloji baxımdan su obyektlərinin səmərəli, məqsədyönlü istifadə edilməsinə, yerüstü və yeraltı suların çirklənməkdən, zibillənməkdən tükənməkdən qorunmasına, habelə yeraltı suların istifadə edilməsinə nəzarət edir, paralel olaraq su anbarlarından inteqrasiyalı (kompleks) istifadə qaydalarının

hazırlanması zamanı ekoloji tələblərin nəzərə alınmasına dair təkliflər verir və icrasına nəzarət edir.

Fövqəladə Hallar Nazirliyi Azərbaycan Respublikasında fəvqəladə halların idarə olunması ilə əlaqədar bütün aspektləri özündə cəmləşdirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır. Nazirlik əhalinin mülki müdafiəsi daxil olmaqla təbii və texnogen qəzalardan mühafizəsini, fəlakət nəticələrinin aradan qaldırılması, təhlükəsizlik və bərpaetmə işləri sahəsində dövlət siyasətinin icrasını təmin edir.

FHN-in Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyi ölkə ərazisində su ehtiyatlarının idarə olunması və nizamlanması sahəsində təkmilləşdirilmiş tədbirlər həyata keçirən, su anbarlarının texniki vəziyyətinə müntəzəm nəzarət edən, həmçinin su obyektlərinin, yerüstü və yeraltı suların, hidrotexniki qurğuların, su təchizatı sistemlərinin monitorinqini aparan və dövlət su təsərrüfatı obyektlərinin təhlükəsizliyini təmin edən icra hakimiyyəti orqanıdır. Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyinin balansına kompleks təyinatlı 4 su anbarı, respublika üçün strateji əhəmiyyətə malik Abşeron yarımadası, o cümlədən Bakı, Sumqayıt və Xırdalan şəhərlərinin su təchizatı üçün 1 su anbarı verilmişdir.

Səhiyyə Nazirliyinin Azərbaycan Respublikasının dövlət sanitariya-epidemioloji xidməti əhalinin sağlamlığını qorumaq və möhkəmləndirmək, sağlam həyat tərzini formalaşdırmaq və xəstəliklərin profilaktikasını təmin etmək məqsədilə ətraf mühitin zərərli amillərinin əhalinin sağlamlığına təsirinin qarşısının alınmasına, aşkara çıxarılıb ləğv olunmasına yönəldilmiş vəzifələri yerinə yetirir. İçməli suyun keyfiyyəti və su ilə əlaqədar xəstəliklər üzrə monitorinqi həyata keçirir.

Su təchizatı sahəsində dövlət siyasəti

Azərbaycan Respublikasında su ehtiyatları dövlət mülkiyyəti hesab edilir. Su ehtiyatlarının nizamlanması, monitorinqi, istifadəsi və elmi tədqiqi ilə müxtəlif təşkilatlar məşğul olur. Ölkənin su ehtiyatlarının idarə olunması, nizamlanması, təhlükəsizliyinin təmin olunması və mühafizəsində rol oynayan dövlət orqanları aşağıdakılardır:

- Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi;
- Fövqəladə Hallar Nazirliyi;
- Səhiyyə Nazirliyi.

Su təsərrüfatı, su kəmərləri və kanalizasiya şəbəkələrinin istismarı məsələləri Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı və "Azərsu" ASC-nin, o cümlədən balansında su təsərrüfatı obyektləri olan bələdiyyələrin idarəçiliyindədir.

İnzibati rayonların yerli icra hakimiyyəti orqanları və bələdiyyələr öz balanslarında olan su obyektləri yaxınlığındakı torpaq ehtiyatlarının idarə olunması və su ehtiyatlarının məhdud həcmnin yenidən bölüşdürülməsi ilə bağlı xüsusi məsələləri həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti su təchizatı və tullantı sularının idarə olunması sistemlərinin yerləşdirilməsi və inkişafı üzrə respublika sxemlərini, həmçinin su sayğaclarının quraşdırılması ilə bağlı tələbləri təsdiq edir.

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyi su anbarlarının texniki vəziyyətinə müntəzəm nəzarət edir, həmçinin su obyektlərinin, yerüstü və yeraltı suların, hidrotexniki qurğuların və su təchizatı sistemlərinin monitorinqini aparır.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi su siyasəti və su ehtiyatlarının qorunmasına cavabdehlik daşıyır, yerüstü su hövzələrindən və yeraltı mənbələrdən suyun götürülməsinə, o cümlədən Xəzər dənizinin Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsi də daxil olmaqla bütün hövzələrə tullantı sularının axıdılmasına nəzarət edir.

Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi məişət (təsərrüfat)-içməli su məqsədilə verilən suyun keyfiyyətinin gigiyena tələblərinə və dövlət

standartlarına uyğun gəlməsinə, mərkəzləşdirilmiş su təchizatı zamanı, habelə sututarlarda və dənizin sahil boyu zolağında əhalinin mədəni-məişət məqsədləri üçün istifadə etdiyi yerlərin müvafiq sanitariya norma və qaydalarının tələblərinə uyğun gəlməsinə, mərkəzləşdirilmiş məişət (təsərrüfat)-içməli su kəmərləri və onların mənbələri üçün suyun lazımi keyfiyyətini təmin edən xüsusi rejimli sanitariya mühafizə zonalarının müəyyən edilməsinə nəzarət edir. Nazirlik Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən dövlət sanitariya-epidemioloji nəzarət orqanlarının strateji xəttini BMT-nin Baş Assambleyası tərəfindən elan olunan "Həyat üçün su" fəaliyyəti istiqamətində onillik məqsədlər çərçivəsində məişət (təsərrüfat)-içməli suyun keyfiyyəti və su ilə əlaqədar xəstəliklər üzrə monitoring həyata keçirir. Həmçinin, Xəzər dənizinin rekreasiya məqsədli sularında dəniz suyunun monitoringini aparmaqla su ehtiyatlarının və insan sağlamlığının həssaslığı, onların iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşması qiymətləndirilir.

"Azərsu" ASC su təchizatının və kanalizasiya xidmətlərinin təşkili üzrə əsas səlahiyyətli orqandır. Su təchizatı, tullantı sularının təmizlənməsi, suyun nəqli və satışı, həmçinin bu fəaliyyətlərə nəzarət və tənzimlənmə sözügedən qurumun funksiyalarına daxildir. Təmizləyici sistemlərin, nasos stansiyalarının layihələndirilməsi, inşası, təmiri və texniki xidmət, eyni zamanda su kəmərlərinin istismarı bu orqanın səlahiyyətindədir. Səhmlərinin 100%-i dövlətə məxsus olan "Azərsu" ASC məişət (təsərrüfat)-içməli suyun nəqli və tullantı sularının təmizlənməsi xidmətinə görə istehlakçılardan qüvvədə olan tarif qiymətlərinə əsasən ödəniş haqqını toplayır.

Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC əsas vəzifəsi su ehtiyatlarının idarə edilməsi, ölkə iqtisadiyyatının müxtəlif sahələrini, əsasən də kənd təsərrüfatı sahəsini su ilə təmin etmək, suvarma suyunun bölgüsünü aparmaq, ondan səmərəli istifadə olunmasına nəzarət etmək, meliorasiya olunmuş sahələrdən şor suları kənar etmək, sel sularına qarşı mübarizə tədbirlərini həyata keçirmək, dövlət mülkiyyətində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismarını təşkil etmək və sahənin elmi-texniki inkişafını təmin etməkdən ibarətdir. Səhmdar Cəmiyyət meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində dövlət xidmətləri göstərir və səhmlərinin 100 %-i dövlətə məxsusdur.

"Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək dayanıqlı inkişaf sahəsində Gündəlik"dən irəli gələn öhdəliklərlə bağlı dövlət orqanlarının üzərinə düşən vəzifələrin icrasının əlaqələndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 oktyabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası yaradılmışdır.

Milli Əlaqələndirmə Şurasının Katibliyi, iqtisadi inkişaf və layiqli məşğulluq, sosial, ekoloji məsələlər, monitoring və qiymətləndirmə sahələri üzrə işçi qrupları yaradılmışdır.

Qarşıya qoyulmuş məqsəd və hədəflər dayanıqlı inkişafın iqtisadi, sosial və ekoloji aspektlərini əhatə etməklə, növbəti inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirir.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən təsdiq olunmuş "Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri" sənədi Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə və hədəflərinə uyğun olaraq ölkəmizdə təbii sərvətlərdən istifadənin əlçatan olmasını, ətraf mühitin qorunmasını və mühafizəsini tələb edir.

"Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış" İnkişaf Konsepsiyanın əsas hədəflərindən biri ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial iqtisadi inkişafa nail olmaqdır.

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin və hədəflərinin milli strategiyalar və dövlət proqramları ilə uzlaşdırılması təmin edilmişdir.

Azərbaycan ötən illər ərzində Minilliyin İnkişaf Məqsədləri üzrə bir çox hədəfləri, xüsusilə insanların sağlamlığının qorunması, ətraf mühitin yaxşılaşdırılması, yoxsulluğun aradan qaldırılması üzrə mühüm nailiyyətlər əldə etmişdir. Davamlı inkişaf üzrə bir çox dövlət proqramları hazırlanaraq təsdiq edilmiş və uğurla icra olunmuşdur.

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin icrasının institusional və siyasi baxımdan kompleks yanaşma tələb etdiyini nəzərə alaraq, Azərbaycanda daha dayanıqlı, əhatəli və şaxələndirilmiş iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi, sosial sahələrin tarazlı inkişafı və ətraf mühitin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün səmərəli milli icra mexanizminin formalaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Biomüxtəlifliyin qorunması, yanacaq-enerji kompleksinin ətraf mühitə mənfi təsirinin neytrallaşdırılması, dənizin və onun akvatoriyasının çirklənməsinin aradan qaldırılması və qorunması, yaşıl ərazilərin bərpası və mövcud resursların səmərəli mühafizəsi istiqamətində zəruri tədbirlərin görülməsi prioritet sayılır.

Eyni zamanda, hamı üçün sanitariyanın və su ehtiyatlarının mövcudluğunun və onlardan səmərəli istifadə edilməsinin təmin edilməsi barədə DİM üzrə 6-cı Məqsədin hədəfləri ölkəmizdə prioritet hesab edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 16 mart tarixli Sərəncamı ilə Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri təsdiq edilmiş və bundan irəli gələn məsələlərin həlli istiqamətində yerli və xarici mütəxəssislər cəlb olunmaqla, Azərbaycan Respublikasına uyğun strateji yol xəritələri işlənmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunmuş 12 müxtəlif istiqamət üzrə Strateji Yol Xəritələrində BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə hədəflər nəzərə alınmışdır.

“Azərbaycan Respublikasında kommunal xidmətlərin (elektrik və istilik enerjisi, su və qaz) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi” 2020-ci ilədək strateji baxışı, 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxışı və 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxışı əhatə edir. Sənəddə sahə üzrə fəaliyyət səmərəliliyinə və yüksək xidmət səviyyəsinə nail olmaq üçün genişmiqyaslı tədbirlərin həyata keçirilməsi üzrə təkliflər verilmişdir. Tədbirlər Planının 5-ci və 6-cı Strateji hədəfində müvafiq olaraq yüksək səviyyəli su idarəetmə strukturunun yaradılması və su təchizatında itkilərin azaldılması və səmərəliliyin təmin edilməsi kimi məsələlər müəyyən edilmişdir.

Bu hədəflərdə içməli və tullantı su infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi, su təchizatında itkilərin azaldılması və səmərəliliyin təmin edilməsi, sudan istifadə tariflərinin optimallaşdırılması, sayğaclaşma səviyyəsinin yüksəldilməsi nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 27 fevral tarixli 118 nömrəli Fərmanı ilə “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” qəbul edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasında su ehtiyatlarının səmərəli istifadəsi üçün əhalinin su ilə təminatının yaxşılaşdırılmasına və su təhlükəsizliyinin təmin olunmasına yönəldilmiş tədbirlər həyata keçirilmişdir. Adambaşına düşən suyun çatışmazlığını nəzərə alaraq ilk növbədə istehlak olunan suyun uçotunun aparılması və bu sahədə tədbirlərin reallaşdırılması zəruridir. Şəhər zonasında su kəmərləri sistemlərində su itkisinin azaldılması üzrə tədbirlər prioritet əhəmiyyət kəsb edir və onun həlli müvafiq layihələr və dövlət proqramları çərçivəsində gerçəkləşdirilir.

Su sahəsində mövcud problemlərin operativ həlli ölkə əhalisinin sosial-iqtisadi həyat şəraitinə və əhalinin sağlamlaşdırılması üzrə aparılan milli siyasət çərçivəsində dövlət proqramlarının icrasına müsbət təsir göstərmişdir.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasına əsasən ətraf mühitin mühafizəsi və təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə sahəsində ölkənin əsas prioritet istiqamətlərini müəyyən edən “Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin əhatə etdiyi sahələr üzrə 2016-2018-ci illər üçün Fəaliyyət Planı” təsdiq edilmişdir. Bu fəaliyyət planında ətraf mühitin çirklənməsinin minimuma endirilməsi yolu ilə ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunması və təbii

sərvətlərdən səmərəli istifadə, ekoloji siyasətin prioritet istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi və ətraf mühit sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi nəzərdə tutulur.

Fəaliyyət planının əsas məqsədləri aşağıdakılardır:

- ətraf mühit göstəricilərinin yaxşılaşdırılması;
- ölkə əhalisinin rifah və sağlamlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi;
- tullantısız texnologiyalarla istehsalın təşkilinin stimullaşdırılması;
- gələcək nəsillər üçün ekosistemin davamlı inkişafının təmin olunması.

Fəaliyyət Planında planlaşdırılan məqsədlərə nail olmaq üçün qısamüddətli və uzunmüddətli iqtisadi, ekoloji və sosial məsələlər nəzərə alınmaqla müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi hədəflənir. Bu tədbirlərin reallaşdırılması zamanı bütün maraqlı tərəflərin aşağıdakı prinsiplərə əsaslanan fikirləri nəzərə alınmışdır:

- ətraf mühitə mənfi təsir göstərən müəssisələrin fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması;
- ətraf mühitin mühafizəsi sahəsindən yaxşı təcrübənin istifadəsi;
- əhali arasında ekoloji maarifləndirmə və təbliğatın səviyyəsinin artırılması.

Azərbaycan Respublikasında ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində əsas istiqamətlərdən biri su ehtiyatlarının idarə olunması, nizamlanması və qorunması məsələsidir. Təhlükəsiz içməli su ehtiyatlarının yaradılması və əhalinin ekoloji cəhətdən təmiz içməli su ilə təmin olunması, o cümlədən su ilə əlaqədar xəstəliklərin azaldılması hökumətin fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərindəndir.

Cənubi Qafqazın ümumi su ehtiyatlarının cəmi 10%-i Azərbaycan Respublikasının payına düşür. Azərbaycan Respublikası Ermənistan və Gürcüstan ərazilərində təmizlənməmiş sularla, həmçinin müxtəlif mənşəli tullantılarla çirkləndirilən Kür çayı hövzəsinin aşağı axınında yerləşir. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi 41 su obyektində- 26 çay, 10 göl, 4 su anbarı və Xəzər dənizi akvatoriyasında monitorinq işlərini təşkil edir. Monitorinq suların çirklənmə dərəcəsini müəyyənləşdirməyə və vəziyyətin inkişafını proqnozlaşdırmağa, eyni zamanda monitorinq müşahidələrinin təkmilləşdirilməsi üzrə tədbirlərin işlənilib hazırlanmasına imkan yaradır.

Azərbaycan Respublikası Hökuməti mövcud problemləri müəyyənləşdirərək su təchizatı və kanalizasiya sektorlarının yenidən qurulması üçün müxtəlif beynəlxalq maliyyə strukturlarının köməyi ilə bir sıra layihələr həyata keçirir. Bu məqsədlərə nail olunması üçün Azərbaycan Respublikası beynəlxalq və maliyyə təşkilatları, donor ölkələrlə əlaqələrin möhkəmləndirilməsinə əhəmiyyət verir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli 800 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış” İnkişaf Konsepsiyasına əsaslanaraq “Azərbaycan Respublikasında əhali sakinliyi və demoqrafik inkişaf sahəsində Dövlət Proqramı (2014-2025-ci illər)” hazırlanmışdır.

Bu Dövlət Proqramı ölkədə mövcud demoqrafik proseslərin təhlili əsasında bu sahənin gələcək inkişaf istiqamətlərini və həyata keçirilməsi zəruri olan tədbirləri özündə əks etdirir.

Proqramda ölkədə əhali sakinliyi və demoqrafik inkişaf sahəsində 2025-ci ilədək dövr üçün strategiyani müəyyənləşdirməklə, Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair qəbul edilmiş digər dövlət proqramları ilə əlaqəli şəkildə həyata keçirilir. Proqramda su və sağlamlıq məsələlərinə yönəlmiş bir sıra tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur:

- Qida məhsullarının keyfiyyətinin yüksəldilməsi, suyun və havanın çirklənməsinin azaldılması, ətraf mühitin sağlamlaşdırılması sahəsində

beynəlxalq və Avropa standartları əsasında (ISO, Codex Alimentarius, CEN) milli standartların hazırlanması və tətbiqi istiqamətində müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi;

- Əhalinin şəxsi gigiyena, eləcə də yoluxucu xəstəliklərin, bağırsaq infeksiyalarının qarşısının alınmasına yönəldilmiş tədbirlər barədə məlumatlandırma (xüsusi verilişlərin keçirilməsi, məqalələrin, bukletlərin və plakatların nəşri) işinin təşkili;
- Respublikanın içməli su təchizatı sisteminin və sanitar-mühafizə zonalarının inkişafı üzrə müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- Azərbaycan Respublikasında içməli suyun keyfiyyət standartının hazırlanması;
- Əhalinin istifadə etdiyi məişət (təsərrüfat)-içməli su üzərində dövlət nəzarətinin gücləndirilməsi;
- Mərkəzləşdirilmiş su təchizatı ilə əhatə edilməyən şəhərlərin, qəsəbə və kəndlərin, digər yaşayış məntəqələrinin su təchizatı sistemlərinin yaradılması və yenidən qurulması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- Azərbaycanın rayonlarında su təchizatının yaxşılaşdırılması məqsədi ilə subartezian quyularının qazılması sahəsində müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- Respublikanın su ehtiyatlarının yenidən qiymətləndirilməsi, ekoloji sağlam və dayanıqlı su təchizatı mənbələrinin kadastrının hazırlanması;
- Respublika ərazisindən Xəzər dənizinə axıdılan məişət və sənaye sularının tam təmizlənməsinə nail olunması üzrə tədbirlərin görülməsi.

Azərbaycan Respublikası su ehtiyatlarının idarə olunması sahəsində münasibətləri tənzimləyən əsas beynəlxalq konvensiyalara qoşulmuşdur. Regionun qonşu ölkələrinin "Sərhəddən keçən su axınlarının və beynəlxalq göllərin mühafizəsi və istifadəsi üzrə Konvensiya"ya qoşulmaması transsərhəd çaylarda su ehtiyatlarının idarə olunması və qorunması ilə bağlı problemlərin həllini mürəkkəbləşdirir.

Qanunvericilik bazası

Azərbaycan Respublikasında su siyasəti aşağıdakı normativ-hüquqi sənədlərlə tənzimlənir:

- "Su Məcəlləsi" (1997),
- "Sanitariya-epidemioloji salamatlıq haqqında" Qanun (1992);
- "Meliorasiya və irriqasiya haqqında" Qanun (1996);
- "Hidrometeorologiya fəaliyyəti haqqında" Qanun (1998);
- "Su təchizatı və tullantı suları haqqında" Qanun (1999);
- "Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında" Qanun (1999);
- "Ekoloji təhlükəsizlik haqqında" Qanun (1999);
- "Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında" Qanun (2001);
- "Hidrotexniki qurğuların təhlükəsizliyi haqqında" Qanun (2002)

Bu qanunvericilik aktları əsas etibarilə müasir tələblərə cavab verir. Su münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində problemlərin uğurlu həlli üçün aşağıdakılar da daxil olmaqla bir sıra normativ-hüquqi aktlar qəbul edilmişdir:

- “Dövlət su kadastrının aparılması qaydaları”;
- “Su obyektlərinin istifadəsi və mühafizəsi üzərində dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi Qaydaları”;
- “Xüsusi qorunan su obyektlərinin kateqoriyalara aid edilməsi Qaydası”;
- “Su mühafizə zonalarının, onların sahil mühafizə zolaqlarının ölçülərinin, sərhədlərinin və istifadəsinin müəyyən edilməsi Qaydaları”;
- “Su obyektlərindən istirahət və idman üçün istifadə qaydaları”;
- “Suların dövlət uçotu qaydası”;
- “Sudan istifadə qaydaları”.

Dövlət və Milli Proqramlar

Azərbaycan Respublikasında effektiv qərar qəbul etmək və təbiətdən səmərəli istifadə mexanizmini təkmilləşdirməyə imkan verən ekoloji idarəetmə strukturu formalaşmışdır. Ekoloji aspektləri əks etdirən bir sıra proqramlar işlənilib hazırlanmışdır:

- “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri”nin təsdiqi və bundan irəli gələn məsələlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 16 mart tarixli Sərəncamı;
- “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası;
- “2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı”;
- “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”;
- “2014-2016-cı illərdə Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı”;
- “Azərbaycan Respublikasında ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Proqram” ;
- “Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması və təbii sərvətlərdən səmərəli istifadəyə dair 2006-2010-cu illər üçün Kompleks Tədbirlər Planı”;
- “Azərbaycan Respublikasında meşələrin bərpa edilməsi və artırılmasına dair Milli Proqram”;
- “Azərbaycan Respublikasında hidrometeorologiyanın inkişaf Proqramı (2004-2010-cu illər)”;
- “Azərbaycan Respublikasında alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə olunması üzrə Dövlət Proqramı ”;
- 2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında əhəlinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı”;
- “Azərbaycan Respublikasında əhəli sakinliyi və demoqrafik inkişaf sahəsində Dövlət Proqramı (2014-2025-ci illər)”.

II Hisə

Məqsədlər, hədəf göstəriciləri, bu məqsədlərə və hədəf göstəricilərinə nail olunma üzrə tədbirlər

I SAHƏ – Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin a) yarımbəndi -Təchiz edilən içməli suyun keyfiyyəti

A. Əsalandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin a) yarımbəndi ilə içməli suyun keyfiyyəti ilə bağlı hədəf göstəricilərinin və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunması tələb edilir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

İçməli suyun keyfiyyətini reqlamentləşdirən əsas sənədlər QOST 2874-82 “İçməli su. Gigiyenik tələb və keyfiyyətə nəzarət”; “Mərkəzləşdirilməmiş təsərrüfat-İçməli su təchizatı üçün istifadə olunan quyular və bulaq sularının kaptajlarının qurulması və saxlanması üzrə” (№1226-75 20.02.1975-ci il) və Dövlətlərarası standart - “Mərkəzləşdirilmiş təsərrüfat-İçməli su təchizatı mənbələri. Gigiyenik texniki tələblər və seçim qaydaları”dır (QOST 2761-84 01.01.1986).

Müasir normativ bazanın yaradılması üçün Aİ Su Çərçivə Direktivinin tələblərinə cavab verən yeni normativlərin yaradılması zəruridir və bu istiqamətdə işlər aparılır.

Qeyd etmək lazımdır ki, suyun bakterioloji tədqiqi E-coli üzrə aparılmışdır. 2015-ci ildən isə enterokokkların tədqiqi mənimlənilmişdir. İçməli suyun kimyəvi göstəricilərə görə keyfiyyəti Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzinin laboratoriyalarında beş əsas və beş əlavə kimyəvi parametrlər üzrə tədqiq olunmuşdur. Başlanğıc il kimi 2015-ci ilə nəzərən 2005-ci il götürülmüşdür (cədvəl 1-də göstərilmişdir).

C. Kimyəvi göstəricilər

Cədvəl 1

Maddə	2005-ci il	2015-ci il
Flüorid	0%	0%
Nitrat və nitrit	0% və 3%	0,6% və 1,38%
Arsen	-	0,03%
Qurğuşun	0%	0,12%
Dəmir	5%	0,09%
Fenollar	-	0%
Neft məhsulları	0%	0%
Sintetik səthi aktiv maddə	0%	0%
Pestisidlər	0%	0%
DDT	0%	0%

Azərbaycan Respublikasında suyun kimyəvi çirklənməsinin əsas göstəriciləri kimi suyun ağır metallarla, fenollarla, sintetik səthi aktiv maddələrlə, neftlə, digər karbon üzvi birləşmələrlə, azot birləşmələrlə (nitrit və nitrat) çirklənməsi və bakterioloji göstəricilər (E.coli, şinqella) nəzərdə tutulur.

Respublikada həyata keçirilən su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması layihələri çərçivəsində əksər şəhər və rayon mərkəzlərində bu infrastrukturun təkmilləşdirilməsi, inkişafı layihələri davam etdirilir. Bu dövr ərzində su və kanalizasiya layihələrinin icra olunduğu şəhər və rayon mərkəzlərinin sayı 47-yə çatmışdır. Bu şəhərlərin 32-də (Xaçmaz, Qusar, Xızı, Qobustan, Saatlı, Sabirabad, Zərdab, Lənkəran, Biləsuvar, Quba, Şəmkir, Şamaxı, Hacıqabul, Gəncə, Şəki, Göyçay, Ağdaş, Qəbələ, Astara, Qazax, Cəlilabad, Gədəbəy, Daşkəsən, Ucar, Kürdəmir, Mingəçevir, Qax, Beyləqan, Ağcabədi, İmişli vəs.) işlər "Azərsu" ASC-nin sifarişi ilə həyata keçirilir. İndiyədək 47 şəhərin 23-də su və kanalizasiya şəbəkələrinin, 9-da isə su şəbəkəsinin inşası yekunlaşmışdır.

Respublika üzrə həyata keçirilən layihələr çərçivəsində ümumilikdə 1390 km-i magistral olmaqla 9230 km su kəməri, ümumi həcmi 530 min kubmetr olan 230 su anbarı tikilmişdir.

Regionlarda həyata keçirilən layihələr çərçivəsində Şirvan-Muğan qrup su kəməri və Kür sutəmizləyici qurğuları - Sabirabad - Saatlı magistral su kəməri inşa edilərək istismara verilmişdir. Şirvan-Muğan qrup su kəmərinin keçdiyi ərazilərdə əhalinin dayanıqlı içməli su ilə təmin edilməsi məqsədi ümumi tutumu 50 min kubmetr olan "+80 Hacıqabul", "+55 Şirvan", "+25 Salyan" və "+8 Biləsuvar" su anbarlar kompleksi inşa olunmuşdur.

Qeyd edilən su kəmərlərinin imkanlarından istifadə etməklə Hacıqabul, Şirvan, Salyan, Neftçala, Biləsuvar, Saatlı və Sabirabad şəhərlərinin ümumilikdə 165 kəndinin 627000 əhalisinin su təminatı yaxşılaşacaqdır. Hazırda qeyd edilən işlərin icrasına başlanılmışdır.

Eyni zamanda Kürdəmir, Ucar, Zərdab və Ağsu şəhərlərinin içməli su təminatı məqsədi ilə Külüllü su mənbəyində məhsuldarlığı saniyədə 450 litr təşkil edən suqəbuledici qurğu inşa edilmişdir. Buradan Zərdab şəhərinə qədər 73 km, Ucar şəhərinə qədər 57 km, Kürdəmir şəhərinə qədər 27 km, Ağsu şəhərinə qədər 25 km uzunluğunda magistral su kəməri inşa edilmişdir.

2015-ci ildə həcmi 238,4 mln m³ olan Taxtakörpü su anbarının istismara verilməsi və Böyük Bakının əsas su təchizatı mənbəyi sayılan Samur-Abşeron kanalının yenidən qurulması Abşeron yarımadasında içməli su təchizatının 2 dəfə yaxşılaşmasına və Taxtakörpü və Ceyranbatan su anbarı olan su daşıyıcı kanalın antropogen və texnogen çirklənməsinin tamamilə qarşısının alınmasına səbəb olmuşdur.

Məqsədlər və hədəf göstəriciləri

Cədvəl 2

No	Məqsədlər	Başlanğıc səviyyə (il)	Hədəf göstəriciləri	İcraçı qurumlar
1.	Məktəblərdə əsas normalaşmış mikrobioloji və kimyəvi göstəricilərə görə içməli suyun müvafiq keyfiyyətinə nail olunma	2012	2020-ci ilə qədər məktəblərin 80%-də; 2030-cu ilə qədər məktəblərin 100% -də.	"Azərsu" ASC, TN
2.	İçməli suyun mikrobioloji göstəricilərə görə (e-coli) keyfiyyətinin uyğunsuzluq səviyyəsinin azaldılması	2012	Şəhərlərdə: 2020-ci ilə qədər 25%-dək; 2030-ci ilə qədər 15%-dək; Kənd yerlərində: 2020-ci ilə qədər 45%-dək; 2030-ci ilə qədər 25%-dək	"Azərsu" ASC
3.	İçməli suyun sanitariya-kimyəvi göstəricilərə görə keyfiyyətinin uyğunsuzluq səviyyəsinin azaldılması	2012	Şəhərlərdə: 2020-ci ilə qədər 1%-dək; 2030-ci ilə qədər 0%-dək; kənd yerlərində: 2020-ci ilə qədər 7%-dək; 2030-ci ilə qədər 5%-dək	"Azərsu" ASC
4.	Əsas məsələ və problemlərin qiymətləndirilməsini hazırlamaq: qanunvericilik müddəalarındakı problemləri aşkar etmək və respublikada istifadə olunan QOST 2874-82 standartını ÜST-ün "İçməli suyun keyfiyyətinin təmin olunması üzrə təlimat"ına uyğun olaraq həyata keçirmək		2018-2020	SN, "Azərsu" ASC, ETSN, FHN

Məqsədlər və hədəflərə nail olunma üzrə tədbirlər

Cədvəl 3

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Tədqiqat aparılmaqla sanitariya-kimyəvi və sanitariya-bakterioloji göstəricilərə görə içməli suyun keyfiyyət standartları üzrə normativ sənədlərin hazırlanması	2019-2020	SN, Azərsu” ASC
2	Mərkəzləşdirilmiş içməli su təchizatına daxil olan suyun keyfiyyətinə dair gigiyenik tələblər və nəzarət üzrə sanitariya norma və qaydaları işləyib hazırlamaq	2019-2020	SN
3.	Mərkəzləşdirilməmiş içməli su təchizatı suyunun keyfiyyətinə dair gigiyenik tələblər və nəzarət üzrə sanitariya norma və qaydaları işləyib hazırlamaq	2019-2020	SN
4.	Respublikanın regionlarında və kənd yaşayış yerlərində ÜST-ün tövsiyə etdiyi içməli suyun keyfiyyətinin sürətli qiymətləndirilməsi metodologiyasını tətbiq etmək	2019-2022	“Azərsu” ASC, SN
5.	Kənd yaşayış yerlərində su təchizatının təhlükəsizlik göstəricilərini təhlil etmək	2019-2020	“Azərsu” ASC, SN

II SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin b) yarımbəndi - Su ilə əlaqədar xəstəliklərin kəskin yayılmasının və xəstəlik hallarının azaldılması

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin b) yarımbəndinə uyğun olaraq su ilə əlaqədar xəstəliklərin yayılma dərəcəsinin və xəstəlik hadisələrinin azaldılması ilə əlaqədar hədəf göstəricilərinin və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunması tələb edilir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Göstərilən tibbi xidmətlərin həcmnin və keyfiyyətinin artırılmasına yönəlmiş səhiyyə və dövlət büdcəsi tərəfindən maliyyələşdirilən ayrı-ayrı sahələr üzrə qəbul olunmuş dövlət proqramları əhəmiyyətli rol oynamışdır. Təkcə 2013-cü ildə proqramların həyata keçirilməsinə 618,9 mln.manat sərf edilmiş, 2014-cü ildə isə bu məbləğ 665,3 mln. manat təşkil etmişdir. “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasına uyğun olaraq “Ana və uşaqların sağlamlığının yaxşılaşdırılmasına dair 2014-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı” həyata keçirilir. “Uşaqların icbari dispanserizasiyası haqqında”, yeni doğulmuşların “elektron sağlamlıq kartı” ilə təmin olunması üzrə qanun və dövlət proqramının qəbul edilməsi, “İnfeksiyon xəstəliklərin immunoprofilaktikası” qanunu və 2016-2020-ci illər üçün yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikasına dair Tədbirlər Proqramının qəbul olunması qadın və uşaqların müdafiəsində vacib rol oynamışdır.

Bütün bunlar tibbi demoqrafiyanın və bu sahədəki göstəricilərin yaxşılaşdırılmasına müsbət təsir göstərmişdir, belə ki:

- 2006-cı ildən rotavirus infeksiyalarına məcburi epidemioloji nəzarətin həyata keçirilməsi üzrə Milli Proqram tətbiq olunur;
- Həkimlər üçün Cənubi Qafqaz üzrə regional proqram çərçivəsində sahə epidemiologiyası və laboratoriya tədris proqramı davam etdirilir;
- Dövlət sanitariya-epidemioloji xidməti tərəfindən yaşayış məntəqələrində su ilə əlaqədar infeksiyon xəstəliklərin dinamikası üzrə monitorinqin aparılması, həmçinin su müayinə nəticələrinin təhlili və əhalinin xəstəliklərinə dair məlumatlarla müqayisəsi suyun keyfiyyəti, onun təmizlənməsi və zərərsizləşdirilməsi barədə düzgün elmi-əsaslandırılmış nəticələrin çıxarılmasını, həmçinin təmizləyici qurğuların iş effektivliyinin qiymətləndirilməsini mümkün edir;
- Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzinin laboratoriyalarının təkmilləşdirilməsi, onların müasir cihaz və avadanlıqlarla komplektləşdirilməsi, heyətin tədrisə cəlb olunması və məlumat bazasının yaradılması, rabitə və idarəetmənin yaxşılaşdırılması yolu ilə yerüstü və yeraltı içməli su mənbələrinin monitorinqinə nəzarətin gücləndirilməsi davam etdirilir;
- 2010-cu ildən bütün şəhər və rayon gigiyena və epidemiologiya mərkəzləri kompüterlərlə təmin edilmiş, internetə qoşulmuş və infeksiyon xəstəliklərə nəzarət üzrə integrasiya olunmuş elektron sistemdən istifadəyə başlamışdır. Nəticədə, respublika üzrə infeksiyon və parazitər xəstəliklərlə bağlı bütün informasiyanı gündəlik əldə etməyə imkan vermiş və hal-hazırda yenilənmiş 6.1 versiyadan istifadə olunur;
- Ətraf mühitin sanitariya vəziyyəti, məişət (təsərrüfat) - içməli suyun keyfiyyəti və rekreasiya məqsədli suların sanitariya-gigiyena tələblərinə uyğunluğu barədə əhalinin məlumatlandırılması üçün Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən www.health.gov.az saytı yaradılmışdır.

Həkimlərin ixtisas səviyyəsinin artırılması məqsədilə Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda bütün ixtisaslar üzrə həkimlərin, o cümlədən səhiyyə təşkilatçıları, sanitar həkimlər, mikrobioloqlar, həkim-epidemioloqlar və digərlərinin təkmilləşdirilməsi üçün kurslar fəaliyyət göstərir.

Ölkədə 1999-2005-ci illərdə malyariya üzrə Milli Proqram qəbul edilmiş və uğurla yekunlaşdırılmışdır. 2008-2013-cü illərdə regionda malyariyanın eliminasiyasına istiqamətlənmiş Milli Strategiya həyata keçirilmişdir. Son illərdə yerli malyariyaya yoluxma halları qeydə alınmamışdır. 2016-2020-ci illər üçün Azərbaycan Respublikasında malyariyanın bərpa olunmasının qarşısının alınması üzrə Milli Strategiya qəbul edilmişdir və həyata keçirilməyə başlanmışdır.

Məqsədlər və hədəf göstəriciləri

Cədvəl 4

No	Məqsədlər	Başlanğıc səviyyə (il)	Məqsədli göstəricilər	İcraçı qurumlar
1.	Hepatit A virusu və dizenteriya ilə xəstələnmə göstəricilərinin səviyyəsinin azaldılması	2012	2020-ci il 30%-dək	SN
2.	Ölkə ərazisində vəbanın baş verməsinin qarşısının	2012	Davamlı	SN

	alınması			
3.	Qarın yatalağı ilə xəstələnmə göstəricilərinin sıfır səviyyəsində saxlanılması	2012	Davamlı	SN
4.	Eliminasiyadan sonrakı dövrdə malyariyanın bərpa olunmasının qarşısının alınması	2012	2019-2020	SN
5.	Geohelmintozlarla mübarizə və profilaktikaya dair Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi	2012	2020	SN, Yerli İcra orqanları
6.	Legionellez, kriptosporidoz, lyamblioz kimi digər yaranan xəstəliklərin aşkar olunma və epidemioloji tədqiqat potensialının yaxşılaşdırılması	2012	2020	SN

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 5

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	İnfeksiyon xəstəliklərin yarandığı təqdirdə Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi tərəfindən səhiyyənin bütün sektorlarının koordinasiyası ilə 24 saat ərzində məlumat verilməsi	Mütəmadi	SN
2.	Su ilə əlaqədar xəstəliklərə nəzarət sisteminin möhkəmləndirilməsi üçün su ilə əlaqədar xəstəliklərə (xəstələnmə halları və yayılmalar) və su təchizatı sistemlərinə aid məlumatların daxil edilməsi yolu ilə CİS-in inkişafı və təkmilləşdirilməsi	2019-2020	SN
3.	Su ilə əlaqədar infeksiyon və qeyri-infeksiyon xəstəliklərə nəzarət sahəsində sanitariya-epidemioloji idarəetmənin təkmilləşdirilməsi	Davamlı	SN
4.	Normativ və metodiki sənədlərin təkmilləşdirilməsi və heyətin tədrisi yolu ilə su ilə əlaqədar xəstəlik hallarına epidemioloji nəzarəti və yayılmaların analitik epidemioloji tədqiqat potensialının gücləndirilməsi	Davamlı	SN
5.	Həyat tərzinin milli xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla əhalinin sağlamlığının	Davamlı	SN, TN,

	möhkəmləndirilməsi və gigiyenik normativlərin tətbiqi üzrə maarifləndirici kampaniyaların keçirilməsi		"Azərsu" ASC
6.	Əhalinin məqsədli biliklərinin artırılması və maarifləndirici proqramların həyata keçirilməsi	Davamlı	SN, TN, "Azərsu" ASC, AMST ASC
7.	Malyariya xəstəliyi üzərində epidemioloji nəzarətin gücləndirilməsi	Baş verdikdə	SN
8.	Xüsusilə yüksək riskli yerlərdə qurd invaziyası və sanitariya-gigiyenik şəraitin vəziyyətinə epidemioloji nəzarətin gücləndirilməsi	Baş verdikdə	SN TN Yerli icra orqanları

1) III SAHƏ – Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin c) yarımbəndi– Kollektiv içməli su təchizatı sistemləri vasitəsilə xidmət edilməli olan və ya digər vasitələrlə içməli su təchizatının yaxşılaşdırılması vacib olan rayon ərazisi və ya əhalinin sayı yaxud nisbəti

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin c) yarımbəndilə içməli suya çıxışla bağlı hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunması tələb edilir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

UNICEF və ÜST-nin birgə monitoring proqramının məlumatlarına görə 2013-cü il ərzində Minilliyin İnkişaf Məqsədlərinə nail olunma üzrə planlaşdırılan göstəricilərin reallaşdırılmasında müvəffəqiyyət əldə edilmişdir. Belə ki, Azərbaycan üzrə 2013-cü ildə yaxşılaşdırılmış su təchizatı sistemi göstəricisi: şəhər əhalisi arasında 95%, kənd əhalisi üçün 78%, ümumi göstərici isə 87% olmuşdur.

Ölkədə su kəmərləri və kanalizasiya sistemlərinin inşası və yenidən qurulması üzrə dövlət proqramları və layihələrin reallaşdırılması nəticəsində bu sahədə konkret nəticələr əldə olunmuşdur. Belə ki, əgər əvvəlki illərdə ölkə əhalisinin 55%-i fasiləsiz içməli su təchizatı ilə təmin olunurdusa, hazırda bu göstərici 66,9% təşkil etmişdir.

Hazırda ölkənin paytaxtında fasiləsiz içməli suya çıxış göstəriciləri 81,5% təşkil edir. Belə ki, əgər 2005-ci ildə mərkəzləşdirilmiş su təchizatı sistemi 1,56 mln. əhalini təmin edirdisə, indi paytaxtda 2,410 mln.əhali içməli su ilə təmin olunur.

Yeni su kəmərlərinin çəkilməsi sahəsində də əhəmiyyətli uğurlar əldə olunmuşdur.

Ölkədə kiçikmiqyaslı su təchizatı sistemlərinin inkişafı ilə əlaqədar "2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı" qəbul edilmişdir. Kiçik su təchizatı sistemlərinin çirkəlməyə həssaslığı nəzərə alınaraq maliyyə resursları ayrılan zaman bu məsələyə xüsusi diqqət yetirilir. Bu proqram kənd əhalisinin təkmilləşdirilmiş su təchizatı mənbələrinə çıxışının təmin olunması ilə bağlı hədəf göstəricilərini müəyyən edir.

Ölkədə təbii və texnogen qəzalar nəticəsində baş verə biləcək fəvqəladə hallara qarşı xüsusi tədbirlərin işlənməsi və həyata keçirilməsi davam etdirilir. Əhalinin sağlamlığı üçün potensial təhlükə olan fəvqəladə halların genişmiqyaslı nəticələrinin qarşısının

alınması məqsədilə və su resurslarının həssaslığı nəzərə alınaraq su təchizatı və sanitariya məsələləri üzrə adaptasiya tədbirləri nəzərdə tutulmuşdur.

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin balansına verilən bütün kompleks təyinatlı obyektlərdə dövlət əhəmiyyətli obyektlər üçün xüsusi müşahidə sistemləri quraşdırılmış və ciddi buraxılış rejimi tətbiq olunmaqla təhlükəsizliyin təmin olunması həyata keçirilir.

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyi tərəfindən Şəmkir, Yenikənd, Mingəçevir, Varvara və Ceyranbatan su anbarlarının çirkənlənməsinin operativ təyin olunması məqsədilə su nümunələrinin götürülməsi üçün İsraildən 2 stasionar və 4 səyyar laboratoriya qurğuları alınmışdır. Ceyranbatan su anbarının Bakı, Sumqayıt, Xırdalan şəhərləri və Abşeron yarımadasının bir çox digər yaşayış məntəqələrinin əhalisinin əksəriyyətini su ilə təmin etməsi, Mingəçevir su anbarından isə eyniadlı şəhərin təmizləyici qurğularına suyun verilməsi nəzərə alınaraq, su keyfiyyətinin monitorinqi üzrə işlər FHN-in Mərkəzi laboratoriyaların təsdiq olunmuş iş planına uyğun aparılır. Bu laboratoriyalarda su nümunələrində aparılan analizlərin nəticələri operativ qərar qəbul etməyə imkan verir.

Azərbaycan Respublikasında fəvqəladə hallar zamanı (2010-cu il daşqın) ölkənin ayrı-ayrı zonalarında (rayonlarda) təmiz içməli su çatışmazlığı və müvafiq sanitariya tələblərinə uyğun şəraitin və gigiyena vasitələrinin yoxluğu faktları qeydə alınmışdır. Bu hal insanların xəstələnməsinə səbəb ola bilər. Bu məsələ ilə əlaqədar fəvqəladə hallarda mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları üçün əhalinin təmiz içməli su ilə təchiz olunması vacib əhəmiyyət kəsb edir. Fəvqəladə hallarda içməli suyun təmizlənməsi üçün ETSN tərəfindən - 12, FHN tərəfindən isə 13 mobil sutəmizləyici qurğular əldə edilmişdir. Onlardan bəziləri dəniz suyunu içməli su göstəricilərində təmizləmək, digərləri bulanıqlığın azaldılması üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bundan başqa 11 mobil biotualet qurğuları əldə olunmuşdur.

Azərbaycanda Fəvqəladə Hallar və Səhiyyə nazirlikləri tərəfindən tədbirlər planı hazırlanmışdır. Birgə iş planlarında fəvqəladə hallar zamanı su təchizatı və paylanması, gigiyenik vərdişlərin tətbiq olunması və sanitariya təminatı ilə bağlı məsələləri əhatə edən tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur.

Ölkədə Səhiyyə Nazirliyinin Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzlərində müşahidə laboratoriya nəzarəti şəbəkəsi hazır vəziyyətə gətirilmiş və fəvqəladə hallarda müvafiq tədbirlərin keçirilməsi üçün epidemioloji qruplar təşkil edilmişdir.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 6

Nö	Məqsədlər	Başlanğıc səviyyə	Hədəf göstəriciləri	İcraçı qurumlar
1.	Əhalinin fasiləsiz su təchizatı mənbələrinə çıxışının təmin olunması	2012	2020-ci ilə qədər 95% şəhərlərdə; 65% kəndlərdə; 2030-cı ilə qədər 100% şəhərlərdə; 80% kəndlərdə	"Azərsu" ASC, AMST ASC
2.	Məktəb və məktəbəqədər müəssisələrin təkmilləşdirilmiş su təchizatı mənbələrinə çıxışının təmin olunması	2012	2019-2020-ci illər 85%; 2030-cu il. 100%	"Azərsu" ASC, SN, TN

3.	Müalicə-profilaktika müəssisələrinin təkmilləşdirilmiş su təchizatı mənbələrinə çıxışının təmin olunması	2012	2019-2020-ci illər 85%; 2030-cu il 100%	SN, “Azərsu” ASC
----	--	------	--	---------------------

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 7

Nö	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Ceyranbatan su anbarında mövcud klassik sutəmizləyici qurğunun yenidən qurulması	2019-2022-ci illər	“Azərsu” ASC
2.	Şəhər və rayon mərkəzlərində su təchizatı şəbəkə və qurğularının yenidən qurulması layihələrinin başa çatdırılması	2019-2025-ci illər 100%	“Azərsu” ASC, AMST ASC
3.	“Su təchizatı, kanalizasiya və yağış suları sisteminin Master Planı”na uyğun olaraq Abşeron yarımadası əhalisinin fasiləsiz təhlükəsiz su ilə təchizatının təmin olunması	2019-2020-ci illər 98 % əhali; 2035-ci il 100% əhali	“Azərsu” ASC
4.	Su ilə bağlı problemlərin həlli üçün əhalinin məariflənmə səviyyəsinin artırılması və ictimaiyyətin iştirakının artırılmasına yönəlmiş layihələrin həyata keçirilməsi	Davamlı	SN, ETSN, “Azərsu” ASC
6.	Fövqəladə hallar zamanı təxliyə olunmuş əhalinin dislokasiya yerlərində əlavə içməli su mənbələrinin müəyyən olunması	Mütəmadi	“Azərsu” ASC, FHN, SN, ETSN

1) IV SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin d) yarımbəndi- kollektiv sanitar-profilaktik tədbirlər sistemi vasitəsilə xidmət olunmalı olan və ya digər vasitələrlə sanitar-profilaktik tədbirlər sisteminin yaxşılaşdırılması vacib olan rayon ərazisi və ya əhalinin sayı yaxud nisbəti

A. Əsaslandırma

- 2) Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin d) yarımbəndi ilə kollektiv sanitar-profilaktik tədbirlər sistemi vasitəsilə xidmət olunmalı olan və ya digər vasitələrlə sanitar-profilaktik tədbirlər sisteminin yaxşılaşdırılması vacib olan rayon ərazisi və ya əhalinin sayı yaxud nisbətinə nəzərən hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunması tələb olunur.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

UNICEF və ÜST-ün birgə monitoring proqramının məlumatlarına əsasən 2013-cü il ərzində respublikada MİM-ə nail olunma üzrə nəzərdə tutulan göstəricilər tam həcmdə həyata keçirilmişdir. Belə ki, 2013-cü ildə şəhər əhalisi üçün yaxşılaşdırılmış sanitariya sistemi göstəricisi 92%; kənd əhalisi üçün 87%; ümumi göstərici isə 89% təşkil etmişdir.

Əhalinin mərkəzləşdirilmiş və fərdi sanitariya sistemlərinə çıxışı ilə bağlı sanitariya-profilaktik tədbirlərin idarə olunması ölkədə mövcud qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq həyata keçirilir. Bu münasibətlər hal-hazırda yenidən işlənən Azərbaycan Respublikasının "Su təchizatı və tullantı suları haqqında" Qanununda öz əksini tapmışdır.

"Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı" və "2014-2016-cı illərdə Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı"nın icrasına yönəlmiş tədbirlər ölkənin paytaxtında olduğu kimi rayon mərkəzlərində və rayon mərkəzlərinin yaxınlığında yerləşən kəndlərin də su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinə qoşulmasına imkan yaratmışdır. Abşeron yarımadası və regionlarda həyata keçirilən layihələr çərçivəsində (Xaçmaz, Qusar, Xızı, Saatlı, Sabirabad, Zərdab, Lənkəran, Biləsuvar, Oğuz, Zaqatala, Şabran, Siyəzən, Quba, Qusar, Şəmkir, Tovuz, Ağstafa, Şamaxı, Hacıqabul, Goranboy, Göygöl, Gəncə, Şəki, Göyçay, Ağdaş, Qəbələ, Lerik, Yardımlı, Astara, Cəlilabad, Gədəbəy, Daşkəsən, Ucar, Kürdəmir, İsmayilli, Ağsu və s.) əhalinin sanitariyaya çıxışının yaxşılaşdırılması üçün 3510 km uzunluğunda kanalizasiya kollektoru (şəbəkə və gətirici kollektorlarla birlikdə) inşa edilmişdir.

Beləliklə, istismar müddətini keçmiş mövcud kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması ilə bağlı problemlər həll olunur, yeni mərkəzləşdirilmiş sistemin inşası həyata keçirilir.

Layihə qərarlarının razılaşdırılması ilə bağlı bu sahədə bir sıra məsələlərin həllinə töhfə verən yerli əhali də cəlb olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, içməli və tullantı sularının laboratoriya tədqiqatı müasir standartlara uyğun olaraq "Azərsu" ASC-nin laboratoriyalarında aparılır.

Kanalizasiya sistemlərinin texniki problemləri müasir texnologiyanın tələblərinə cavab verən cihaz və avadanlıqların, maşınların köməyi ilə həll edilir.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 8

No	Məqsədlər	Başlanğıc səviyyə	Hədəf göstəriciləri	İcraçı qurumlar
1.	Regionlarda yerləşən şəhər və rayon mərkəzlərində icrasına başlanılmış mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya sistemlərinin tikintisinin yekunlaşdırılması	2012	2019-2020-ci illər 100%	"Azərsu" ASC
2.	Abşeron yarımadasının qəsəbələrinin "Master Plan"a uyğun olaraq kanalizasiya, sistemləri ilə təmin edilməsi	2012	2019-2020-ci illər 70% 2030-cı il-100%	"Azərsu" ASC
3.	Mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya şəbəkəsinə malik olmayan	2012	2020-2025-ci illər	"Azərsu" ASC

	şəhər və rayon mərkəzlərində bu işlərin icrasına başlanılması			
4.	Məktəbəqədər müəssisələrdə və məktəblərdə uşaqların təkmilləşdirilmiş sanitariya sistemlərinə çıxışın və yuyunma zamanı sabundan istifadə imkanlarının təmin olunması	2012	2020-ci ilədək- 80%, şəhərlərdə 75 %, kəndlərdə 50 % 2030-cu ilədək - 100%	TN, “Azərsu” ASC, SN
5.	Tibbi-profilaktika müəssisələrində təkmilləşdirilmiş sanitariya sistemlərinə çıxışın təmin olunması	2012	2020-ci ilədək - , şəhərlərdə 100%, kəndlərdə 80% 2030-cu ilədək - şəhərlərdə 100%, kəndlərdə 100%	SN, “Azərsu” ASC

Məqsədlər və hədəf göstəriciləri

Cədvəl 9

Nö	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Abşeron yarımadasının bir sıra yaşayış qəsəbələrindən kanalizasiya sularının mərkəzləşdirilmiş qaydada toplanması və kənarlaşdırılması üçün Bakı şəhərində əsas gətirici kanalizasiya kollektorlarının inşasının yekunlaşdırılması	2019-2025-ci illər 100%	“Azərsu” ASC
2.	Regionlarda icra edilən layihələr çərçivəsində tullantı sularının mərkəzləşdirilmiş qaydada toplanması və təmizlənməsi məqsədi ilə təmizləyici qurğuların inşası	2019-2025-ci illər 100%	“Azərsu” ASC

1) V SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin e) yarımbəndi - kollektiv sistemlər vasitəsilə əldə edilməli olan və digər su təchizatı vasitələri və sanitar profilaktik tədbirlər sistemində uyğun olaraq effektivlik səviyyələri

A. Əsaslandırma

Kollektiv sistemlər və uyğun olaraq, digər su təchizatı vasitələri və sanitariya-profilaktika tədbirləri sistemləri vasitəsilə əldə edilməli olan effektivlik səviyyələri.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Milli proqramlara uyğun olaraq aşağıdakı məqsədlərə nail olunması nəzərdə tutulur:

Ölkə ərazisində yerləşən şəhər və rayon mərkəzlərində əhalinin su təchizatı sistemlərinin yenidən qurulması məqsədi ilə icrasına başlanılmış bütün layihələrin 2025-ci ilədək başa çatdırılması və əhalinin fasiləsiz su ilə təminatı. Eyni zamanda kənd yaşayış məntəqələrində əhalinin su təminatı məqsədi ilə su mənbələrinin müəyyənləşdirilməsi və müvafiq layihə sənədlərinin hazırlanaraq tikinti işlərinə başlanılması.

Dövlətin müəyyən etdiyi məqsədlərə nail olmaq üçün “2035-ci ilə qədər perspektiv inkişaf nəzərə alınmaqla 2013-cü ildə “Abşeron yarımadasının su təchizatı, kanalizasiya və yağış suları sistemlərinin Master Plan”ı hazırlanmışdır. Hazırda Abşeron yarımadasında işlər “Master Plan” çərçivəsində həyata keçirilir.

“Master Plan” hazırlanarkən əsas hədəf olaraq aşağıdakılar qəbul edilmişdir:

- fasiləsiz su təchizatı sistemi;
- tullantı sularının toplanması, təmizlənməsi və axıdılması;
- yağış sularının idarə olunması;
- ekoloji vəziyyətin qiymətləndirilməsi.

Hal-hazırda “Azərsu” ASC-nin müasir standartlara uyğun laboratoriya bazası təkmilləşdirilmiş, mərkəzi laboratoriya ISO standartları üzrə akkreditasiya olunmuşdur.

Hazırda icra olunan layihələrdə su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması çərçivəsində bu infrastruktura xidmət göstərəcək inzibati bina, idarəetmə sistemi (SKADA), müasir laboratoriyalar və s. yaradılmışdır.

Ekstremal hava şəraitində, həmçinin su xətlərinin qəza nəticəsində çirkənməsi və ya su kəmərlərində iri qəzalar zamanı “Azərsu” ASC tərəfindən qəza-xilasedici avtomobillərin və içməli suyun keyfiyyətinin operativ qiymətləndirilməsi üçün səyyar laboratoriyaların potensial imkanlarından istifadə olunur.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 10

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Su kəmərlərində içməli suyun itkisinin azaldılması	2025-ci il-30%	“Azərsu” ASC
2.	ÜST tərəfindən işlənmiş metodologiyaya əsasən STTOP planlarını tətbiq edilməsi	2020-ci il-20 kənd, 2035-ci il-45 kənd	“Azərsu” ASC, SN

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 11

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Kvars qumunun polimerlərlə əvəz olunması ilə kvars qumu membranlarının köməyi ilə ən yeni texnologiyanın tətbiqi	2025-ci il	“Azərsu” ASC
2.	SKADA sisteminin su kəmərləri sistemlərinə tətbiqinin davam etdirilməsi	Mütəmadi	“Azərsu” ASC
3.	“Azərsu” ASC-nin laboratoriyalarında içməli suyun keyfiyyətinə nəzarət üçün	Mütəmadi	“Azərsu” ASC

	ən yeni üsul və texnologiyaların tətbiqinin davam etdirilməsi		
4.	“Azərsu” ASC-nin əməkdaşlarının risklərin qiymətləndirilməsinə əsaslanan idarəetmə sahəsində tədrisinin davam etdirilməsi	Mütəmadi	“Azərsu” ASC
5.	ÜST-ün tövsiyələrinə uyğun, yerli xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla yol xəritəsi və STTOP-nin işlənməsi	2030	“Azərsu” ASC SN
6.	ÜST-ün rəhbər sənədləri əsasında STTOP üzrə milli təlimatın hazırlanması	Mütəmadi	“Azərsu” ASC, SN

VI SAHƏ-Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin e) yarımbəndi- mərkəzləşdirilmiş sistemlərin və sanitariyanın digər sistemlərinin işinin effektivlik səviyyələri

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin e) yarımbəndi mərkəzləşdirilmiş sistemlər, su təchizatı və sanitariyanın digər metodları ilə əldə edilən effektivlik səviyyəsi ilə bağlı hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunmasını tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Qeyd etmək lazımdır ki, tullantı sularının idarə olunması sisteminin fiziki və mənəvi cəhətdən köhnəlməsi fonunda, xüsusilə rayon mərkəzlərində bu sistemlərin reabilitasiyası və inşası həyata keçirilir. Ölkənin bütün regionlarında aparılan tədbirlərin davamı kimi “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq tullantı sularının emalı və axıdılması məsələlərinə xüsusi diqqət ayrılır.

Respublikanın paytaxtında kanalizasiya sistemləri ilə bağlı problemlər 2035-ci ilə qədər perspektiv inkişaf nəzərə alınmaqla “Abşeron yarımadasının su təchizatı, kanalizasiya və yağış suları sistemlərinin Master Planı” çərçivəsində həll olunacaqdır. Abşeron yarımadasının bütün inzibati rayonları üzrə layihə sənədləri tam hazırlanmış, bu işlərin mərhələlərlə icrası üçün maliyyə vəsaiti ayrılmış və işlər davam etməkdədir. Bu layihəyə müvafiq olaraq Abşeron yarımadasında Xəzər dənizinin sahili boyunca tullantı sularının təmizlənməsi üçün 11 təmizləyici qurğu inşa ediləcəkdir. Artıq bu qurğulardan Lökbatan və Pirşağı TSTQ-nun inşasına başlanılmışdır.

“Abşeron yarımadasının su təchizatı, kanalizasiya və yağış suları sistemlərinin Master Planı”nda intensiv yağışlar zamanı baş verə biləcək fəvqəladə halların qarşısının alınması üçün həll yolları təklif olunmuşdur.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 12

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Tullantı sularının mərkəzləşdirilmiş qaydada kənarlaşdırılması və təmizlənməsi üzrə şəhər və rayon mərkəzlərində yenidənqurma işlərinin yekunlaşdırılması, kənd yaşayış məntəqələrində bu işlərin icrasına başlanılması	2019-2025-ci illər Şəhər və rayon mərkəzləri – 100% Kəndlər – 55% 2030-cı il kəndlər – 80 %	“Azərsu” ASC
2.	Abşeron yarımadasında Xəzər dənizinin sahili boyunca tullantı sularının toplanması, nəqli və təmizlənməsi üçün 11 təmizləyici qurğunun inşa edilməsi	2019-2030-cu illər 100%	“Azərsu” ASC

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 13

No	Tədbir	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Su ehtiyatlarının çirklənmədən qorunması üçün tullantı sularının təmizlənməsi üzrə yeni texnologiyaların tətbiq olunması	Mütəmadi	“Azərsu” ASC
2.	21 may 1991-ci il tarixli 91/271/EEC nömrəli direktivə uyğun olaraq müvafiq sənədin hazırlanması	2019-2020	ETSN, SN, “Azərsu” ASC
3.	ÜST-ün tövsiyələrinə uyğun olaraq və yerli xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla yol xəritəsinin və STTOP-un yerinə yetirilməsi	2020	“Azərsu”ASC SN,
4.	STTOP-un tətbiqi və reallaşdırılması üçün qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi	Mütəmadi	“Azərsu”ASC

VII SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin f) yarımbəndi- içməli su mənbələri kimi istifadə olunan suların mühafizəsi daxil olmaqla, su təchizatının idarə olunması sahəsində qəbul edilmiş müvafiq iş təcrübəsinin tətbiqi;

VIII SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin f) yarımbəndi - sanitariya-profilaktika tədbirləri sisteminin idarə olunması sahəsində qəbul edilmiş müvafiq iş təcrübəsinin tətbiqi

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin f) yarımbəndi su təchizatı və sanitariya-profilaktika tədbirləri sisteminin idarə olunması sahəsində qəbul edilmiş müvafiq iş təcrübəsinin tətbiqinə dair hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunmasını tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Ölkədə bu sahədə münasibətlər aşağıda qeyd olunan qanunvericiliyə uyğun olaraq tənzimlənir:

- Azərbaycan Respublikasının “Su Məcəlləsi” (1997);
- “Sanitariya-epidemioloji salamatlıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (1992)
- “Su təchizatı və tullantı suları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (1999);
- “Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (2001);
Həmçinin, mövcud normativ aktlarla:
- ÜST-nin içməli suyun keyfiyyətinin təmin olunması üzrə təlimatı (Cenevrə, 2011-ci il);
- SanPiN 4630-88 “Yaşayış yerlərində tullantı sularının, su obyektlərinin sanitar mühafizəsi”. (Yerüstü suların qorunmasına gigiyenik tələblər);
- İstehlakçıların su təchizatı və tullantı sularının axıdılması sisteminə qoşulması üçün texniki şərtlərin verilməsi və qoşulması qaydaları;
- “Sudan istifadə qaydaları” (AR Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 262 nömrəli qərar);
- “Su təchizatı. Xarici şəbəkə və qurğular AzDTN 2.11-1”;
- “Kanalizasiya. Xarici şəbəkə və qurğular AzDTN 2.11-2”.

Su təchizatı və tullantı sularının idarə olunması sahəsində təcrübə Dövlət Proqramlarının məqsədlərinin həyata keçirilməsi üçün yerli şərtlərə uyğunlaşdırılmışdır.

2004-cü ilin iyul ayından su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin istismarı və reabilitasiyasının təmin olunması üçün Naxçıvan Muxtar Respublikası istisna olmaqla, ölkənin bütün regionları üzrə bu fəaliyyətlə “Azərsu” ASC məşğul olur.

Dövlət proqramları tərəfindən müəyyən olunan məqsədlərdən biri də bütün regionların, şəhər və kəndlərin əhalisinin 2030-cu ilədək fasiləsiz və keyfiyyətli su ilə təmin olunmasıdır. Bu göstəriciyə nail olunması məqsədilə “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” reallaşdırılır. Bir çox şəhərlərdə su kəmərləri və kanalizasiya qurğularının inşası həyata keçirilmiş və bu işlər hazırda da davam etdirilir. Azərbaycan Respublikasının bütün regionlarının şəhər və rayon mərkəzlərinin su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması məqsədi ilə müvafiq baş planlar işlənib hazırlanmışdır.

Eyni zamanda 2017-ci ildə 28 rayonun 170 yaşayış məntəqəsinin su təchizatının yaxşılaşdırılması məqsədi ilə tikinti işlərinin icrasına başlanılmışdır. Bu layihələr çərçivəsində 271 min kənd sakini keyfiyyətli içməli su ilə təmin olunacaqdır. Artıq qeyd olunan kəndlərin hamısında tikinti işləri yekunlaşmışdır. Ümumilikdə bu günə qədər əhalisinin sayı 630 min nəfər olan 520 kənddə içməli su təminatının yaxşılaşdırılması ilə bağlı işlər görülmüşdür. Kəndlərdə yaşayan əhalinin su ilə təminatı məqsədi ilə layihələrin icrası növbəti illərdə də mütəmadi olaraq həyata keçiriləcəkdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təşəbbüsü ilə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən, qısa zamanda geniş əraziləri əhatə etmiş və effektiv

nəticələr verən “Əhalinin ekoloji cəhətdən təmiz su ilə təminatının yaxşılaşdırılması proqramı” üzrə regionlarda 487 yaşayış məntəqəsinin modul tipli sutəmizləyici qurğuların quraşdırılması hesabına keyfiyyətli içməli su ilə təmin edilmiş əhalisinin sayı 705 mini keçmişdir.

Ölkənin 66 regionundan 56-da su nümunəsinin hər rübdəseçmə yolu ilə götürülərək laboratoriya yoxlanışının aparılması, onların mövcud standartlara uyğunluğunun yoxlanması ilə su təchizatının vəziyyətinə dövlət sanitariya nəzarəti həyata keçirilir.

Səhiyyə Nazirliyinin sanitariya xidməti və Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi arasında “Su və sağlamlıq haqqında” Protokola dair bütün məsələlərin həlli ilə əlaqədar sıx əməkdaşlıq həyata keçirilir.

“Azərsu” ASC ilə Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi arasında əməkdaşlıq bütün mərhələlərdə: su obyektlərinin layihələndirilməsi, inşası və içməli suyun keyfiyyətinin monitorinqi mərhələlərində mərkəzi və yerli səviyyələrdə həyata keçirilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, su kəmərləri və kanalizasiya sistemlərində qəza halları zamanı “Azərsu” ASC-nin nümayəndələri tərəfindən sanitariya nəzarəti həyata keçirilir.

Yeni infrastruktur yaradılarkən müasir texnologiyalar və sistemlərdən istifadə bu sahədə kadr potensialının gücləndirilməsini zəruri edir. Bu çərçivədə Hövsan Aerasiya Stansiyasının ərazisində Təlim-Tədris Mərkəzi yaradılmış, tələbatı qarşılamaq və işçilərin peşə hazırlığını yüksəltmək üçün təlim proqramlarının icrasına başlanılmışdır. Eyni zamanda hazırda təlim-tədris mərkəzinin poliqon sahəsinin yaradılması məqsədi ilə işlərin icrasına başlanılmış və burada su təchizatı və kanalizasiya sahəsində təcrübi sınaqların keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

FHN-in Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyi sözügedən nazirliyin balansına verilən bütün dövlət əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektlərində quraşdırılmış xüsusi müşahidə sistemləri vasitəsilə ciddi buraxılış rejiminin tətbiqi ilə təhlükəsizliyin təmin olunmasını həyata keçirir.

Qeyd etmək lazımdır ki, içməli su ilə əlaqəsi olan materiallar yalnız müvafiq sertifikatlar mövcud olduğu təqdirdə istifadə olunur.

Keçirilən tədbirlər barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması üçün kütləvi informasiya vasitələrindən, müxtəlif qurumların internet səhifələrindən istifadə olunur.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 14

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurum
1.	Regional assosiasiyaların, kollektiv və digər su təchizatı və sanitariya sistemlərinin idarə olunması müəssisələrinin yaradılması	2019-ci il-2 assosiasiya 2030-cı il-51assosiasiya	“Azərsu” ASC

No	Tədbir	İcra müddəti	İcraçı qurum
1.	"Azərsu" ASC-nin mütəxəssislərinin 38 ixtisas üzrə tədrisi	2019-2020	"Azərsu" ASC
2.	"Azərsu" ASC-nin 4500 əməkdaşının ixtisaslaşması	2019-2020	"Azərsu" ASC
3.	250 professional metodistin hazırlanması	2019-2020	"Azərsu" ASC

IX SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin g) yarımbəndi-təmizlənməmiş tullantı sularının axıdılması

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin g) yarımbəndi təmizlənməmiş tullantı sularının axıdılma tezliyi ilə bağlı hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunmasını tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Ölkədə su hövzələrinin təmizlənməmiş tullantı sularının axıdılmasından qorunması məsələləri "Su təchizatı və tullantı suları haqqında" Qanunla tənzimlənir. Hal-hazırda bu qanun beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla yenidən hazırlanır. Eyni zamanda, kanalizasiya sistemlərinin layihələndirilməsi üçün normativ baza mövcuddur.

2014-cü ilin avqust ayından "İstehlakçının su təchizatı və tullantı sularının axıdılması sistemlərinə qoşulması üçün texniki şərtlərin verilməsi və qoşulması" qaydaları qüvvəyə minmişdir. (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 13 avqust tarixli 275 nömrəli qərarı).

Azərbaycan Respublikasında kanalizasiya şəbəkəsinə məişət-təsərrüfat, sənaye tullantı suları və yağış suları axıdılır. Tullantı suları şəhərlərdə əsasən təmizlənir, digər kiçik yaşayış məntəqələrində isə təmizlənməsi üçün müvafiq tədbirlər görülür. Ölkədə hazırkı problemin həlli Azərbaycan Respublikasında icra edilən sosial-iqtisadi inkişaf Dövlət Proqramlarına uyğun olaraq həyata keçirilir. Hazırda 5 rayon mərkəzində (Göygöl, Zaqatala, Oğuz, Masallı, Cəlilabad) tullantı sutəmizləyici qurğular inşa olunmuş və istismara verilmişdir. Şamaxı şəhərində təmizləyici qurğunun inşası artıq yekunlaşmışdır. Eyni zamanda 8 rayon üzrə (Gəncə, Şəki, Qazax, Gədəbəy, Tərtər, Xaçmaz, Xızı, Qobustan) TSTQ-nın inşası ilə bağlı tədbirlər görülür. Ümumilikdə hazırda icra edilən layihə sənədlərinə uyğun olaraq regionlarda TSTQ-nın (Qəbələ, Ağcəbədi, Göyçay, Beyləqan, Ağdaş, Naftalan, Biləsuvar, İmişli, Zərdab, Ucar, Hacıqabul, Saatlı və digər) inşası nəzərdə tutulmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, tullantı sularının keyfiyyəti ölkədə və beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq müəyyən olunur. Dövlət proqramlarının əsas məqsədi ərazilərin ekoloji vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə bərabər rayon mərkəzlərinin tabeliyində olan yaşayış məntəqələri ilə birgə 2030-cu ilədək təmizləyici qurğularla təminatdır.

Abşeron yarımadasında gün ərzində 1,5 mln. m³ tullantı suları formalaşır.

"Abşeron yarımadasının su təchizatı, kanalizasiya və yağış suları sistemlərinin Master Planı"nda kanalizasiya sistemlərinin yaradılması məsələlərinin texniki həlli yaşayış

məntəqələrinin coğrafi mövqeyindən asılı olaraq ərazinin relyefi və digər yerli xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla hövzə prinsipi əsasında nəzərdə tutulmuşdur. Bu məqsədlə Abşeron yarımadasında ərazilərin relyefi nəzərə alınmaqla 11 tullantı su hövzəsi planlaşdırılmışdır. Göstərilən plana uyğun olaraq Xəzər dənizinin sahili boyunca tullantı sularının təmizlənməsi üçün 11 TSTQ quraşdırılacaqdır. Regionlarda təmizlənmiş tullantı suların drenaj kollektorlara və Abşeronda isə Xəzər dənizinə axıdılması nəzərdə tutulmuşdur.

Hazırda Abşeron yarımadasının şimalında Pirşağı ərazisində xidmət göstərəcək eyniadlı təmizləyici qurğunun inşası davam etdirilir. Pirşağı TSTQ-nun inşasının 2018- ci ildə yekunlaşdırılması planlaşdırılır.

Ölkənin şimalında, Xaçmaz şəhərində inşa ediləcək bioloji təmizləyici qurğu 3 şəhərə (Xaçmaz, Quba, Qusar) xidmət göstərəcəkdir. Belə ki, Xaçmaz, Quba və Qusar şəhərlərinə formalaşacaq tullantı suları bu qurğuya nəql olunacaqdır. Bu Samur-Dəvəçi massivinin yeraltı sularını mühafizə etməyə, torpağı və qrunut sularını çirklənmədən qorumağa imkan verəcəkdir.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 16

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Təmizlənməmiş tullantı sularının təbii hövzələrə axıdılmasının qarşısının alınması	2019-2025-ci illər 60%; 2030-cı il 80 %	"Azərsu" ASC
2.	Kənd yaşayış məntəqələrində formalaşan tullantı sularının rayon mərkəzlərinin təmizləyici qurğularına axıdılmasının təmin olunması	2019-2020-ci illər 20 kənddə 2030-cu il 120 kənd	"Azərsu" ASC

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 17

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Quba və Qusar şəhərlərinin müvafiq infrastrukturqlarla təminatı və Xaçmaz şəhərində tullantı sutəmizləyici qurğuların inşası	2019-2020	"Azərsu" ASC
2.	Qəbələ şəhərində tullantı sutəmizləyici qurğuların inşası	2019-2020	"Azərsu" ASC

X SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin g) yarımbəndinin ikinci hissəsi- kollektor sistemlərindən yağış sularının təmizlənməmiş axınlarının axıdılması

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin g) yarım bəndinin ikinci hissəsi leysan sularının təmizlənməmiş axınlarının tullantı sular üçün olan kollektor sistemlərindən bu Protokolun fəaliyyət sahəsindəki sulara axıdılma tezliyinin hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunmasını tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Azərbaycan Respublikasında yağış sularının təmizlənməmiş axınları üçün ayrıca ötürücü kommunikasiyaların olmaması onların kanalizasiya tullantı suları ilə qarışaraq təmizləyici stansiyalara daxil olmasına və ya ilkin təmizlənmə olmadan su obyektlərinə atılmasına səbəb olur.

“Abşeron yarımadasının su təchizatı, məişət-fekal və yağış kanalizasiyasının idarə olunması üçün Master Plan”da yağış tullantı sularının idarə olunması ilə bağlı bölmə nəzərdə tutulmuşdur. Bu məqsədlə Abşeron yarımadasında olan göllərin akvatoriyasından istifadə olunacaqdır və bu ekosistemlərin tarazlığına imkan verəcəkdir.

“Azərsu” ASC Bakı şəhərinin küçələrində yağış sularının toplanması problemini həll etməyi planlaşdırır. Hazırlanmış master plana uyğun olaraq 775 km uzunluğunda yağış suları kollektorlarının inşası nəzərdə tutulur. Həmçinin, suyun toplanması probleminin həlli üçün 9 km tunnel tipli yağış kollektoru inşa olunacaqdır.

Abşeron yarımadası ərazisində mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya xidmətlərinin yaxşılaşdırılması məqsədilə, həmçinin aşağıdakı infrastrukturun da inşası nəzərdə tutulmuşdur:

- 682 kanalizasiya kollektoru;
- 6395 km kanalizasiya şəbəkəsi;
- tullantı sularının təmizlənməsi üçün gündə 1,406 mln. m³ gücə malik olan 11 qurğu.

Yağış tullantı sularının kommunal sulardan ayrılması üçün müvafiq tədbirlər yuxarıda qeyd olunan planda müəyyən olunmuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi üzrə infrastrukturun təkmilləşdirilməsi üçün “Böyük Bakıda bərk məişət tullantılarının idarə olunması üzrə strateji plan və konsepsiya” hazırlanmışdır. Bu isə yağış sularının çirkənləmə səviyyəsinin azaldılmasına imkan verəcəkdir.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 18

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Bakı şəhərində “Master Plan”a uyğun olaraq yağış kanalizasiya sisteminin bərpası və genişləndirilməsi	2019-2025-ci illər- 50%; 2030-cu il 80%	“Azərsu” ASC
2.	Abşeron yarımadasındakı göllərin reabilitasiyası	2019-2030	İN, ETSN, “Azərsu” ASC

Nö	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Böyükşor gölünün ekoloji reabilitasiyası	2019-2030	İN, ETSN, "Azərsu" ASC
2.	Zığ gölünün ekoloji reabilitasiyası	2019-2030	İN, ETSN, "Azərsu" ASC

XI SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin h) yarımbəndi- təmizləyici qurğulardan axıdılan tullantı sularının keyfiyyəti

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin h) yarımbəndi tullantı sularını təmizləyən qurğudan bu Protokolun fəaliyyət sahəsindəki sulara axıdılan tullantı sularının keyfiyyəti ilə bağlı hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərini müəyyən etməyi tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

"Su təchizatı və tullantı suları haqqında" Qanun hazırki bölmə ilə bağlı münasibətləri tənzimləyir. Azərbaycan Respublikasında kanalizasiya şəbəkələri məişət-tullantı, yağış və sənaye olmaqla üç yerə bölünür. Kiçik şəhərlərdə kanalizasiya şəbəkəsi ümumidir. Kənd yaşayış məntəqələrində müvafiq infrastruktur olmadığından tullantı suları tam təmizlənmir. Hazırki problemin həlli ölkədə "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"na uyğun olaraq həyata keçirilir. Hesabat dövründə 5 rayon mərkəzində təmizləyici qurğular inşa olunmuş və istismara verilmişdir, 6 rayon mərkəzində isə işlər yekunlaşmaq üzrədir.

Məqsədlərin reallaşdırılması üçün razılaşdırılmış layihə sənədləri hazırlanmışdır. Bir sıra kiçik şəhərlərdə bu layihələr artıq həyata keçirilir. Bir sıra şəhərlərdə bu layihələr artıq mərhələlərlə davam etdirilir.

Hədəf göstəriciləri

Nö	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçılar
1.	tullantı sularının təmizlənməsinin normativ tələblərə çatdırılması və tullantı sularının təmizlənərək təbii	2019-2030	"Azərsu" ASC, ETSN, SN

	hövzələrə axıdılması		
--	----------------------	--	--

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 21

No	Tədbir	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Kiçik çayların çirklənmə risklərinin minimuma endirilməsi üçün tədbirlərin mütləq olaraq davam etdirilməsi	Mütləq	ETSN, "Azərsu" ASC, AMST ASC
2.	Suvarılan ərazilərdə drenaj sularının kənarlaşdırılması üçün kollektor-drenaj şəbəkəsinin inşası və yenidən qurulması	Mütləq	AMST ASC
3.	Təmizlənmiş tullantı sularından təkrar istifadə mövzusunda trening və seminarların keçirilməsi	Mütləq	ETSN, AMST ASC, "Azərsu" ASC

XII SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin i) yarımbəndinin birinci hissəsi-tullantı su çökmüntülərinin mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya sistemlərindən və ya digər kanalizasiya sistemlərindən çıxarılması və ya təkrar istifadə olunması

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin i) yarımbəndinin birinci hissəsi tullantı su çökmüntülərinin (il) kollektiv sanitariya sistemlərdən və ya sanitariya-təmizləyici qurğulardan tullantı su çökmüntülərinin çıxarılması yaxud təkrar istifadə olunması, tullantı sularından və insanın həyat fəaliyyəti nəticəsində yaranan tullantılardan kənd təsərrüfatında və akvakulturada təhlükəsiz istifadə edilməsi barədə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ətraf Mühit Proqramının təlimatlarını nəzərə almaqla, suvarma üçün istifadə edilən tullantı sularının keyfiyyətinə dair hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərini müəyyən etməyi tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Hazırkı mərhələdə ölkədə müvafiq normativ sənədlərin olmaması səbəbindən sanitariya təmizlənmə üçün mərkəzləşdirilmiş sistemlərdən və digər qurğulardan tullantı sularının çökmüntülərinin (il) çıxarılması və təkrar istifadəsi üzrə sanitariya-profilaktik tədbirlər nəzərdə tutulmur. Bununla yanaşı, bu problem ölkə üçün prioritet sayılır. Bakı şəhərində olduğu kimi rayonlarda da sözügedən tullantıların toplanılaraq neft məhsulları və digər elementlərlə çirklənmiş ərazilərin reabilitasiyası üçün gübrə kimi istifadəsi məqsədəuyğun hesab edilir. Bu məqsədin həyata keçirilməsi üçün müvafiq tədqiqatların aparılmasına, normativ-hüquqi bazanın yaradılmasına və bu sahədə texnologiyaların tətbiqi üçün xüsusi kadrların hazırlanmasına ehtiyac vardır.

Bu tədbirlər hədəf göstəriciləri müəyyənləşdirildikdən sonra təyin olunacaqdır.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 22

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Lildən formalaşan bərk tullantıların üzvi, qeyri - üzvi və bakterioloji göstəricilərinin tədqiqi	2019-2020	"Azərsu" ASC
2.	Lilin daha çox qatılaşdırılmasını, stabilizasiyasını təmin edən innovativ texnologiyaların tətbiqinin mümkünlüyü	Mütəmadi	"Azərsu" ASC
3.	Ekoloji problemlərin mümkün yaranma risklərini nəzərə alaraq əldə olunan lili istifadəsi imkanlarının araşdırılması	Mütəmadi	"Azərsu" ASC
4	Lilin təbii stabilizasiya dinamikasının araşdırılması	Mütəmadi	"Azərsu" ASC

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 23

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Lilin emalı üzrə texnologiyadan istifadə etməklə müvafiq strukturlarla əməkdaşlığın yaradılması	2019 - 2025	"Azərsu" ASC
2	Tullantı sularından formalaşan lili istifadəsi üzrə qabaqcıl texnologiyaların tətbiqi	2020 - 2025	"Azərsu" ASC

SAHƏ XIII- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin i) yarım bəndinin ikinci hissəsi - suvarma üçün istifadə edilən tullantı sularının keyfiyyəti

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin i) yarım bəndinin ikinci hissəsinə uyğun olaraq bu Protokolun fəaliyyət sahəsinə aid suvarma məqsədləri üçün istifadə olunan tullantı sularının keyfiyyəti ilə bağlı nəzarət müddətlərini müəyyən etmək tələb olunur.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Azərbaycan Respublikasında tullantı sularından suvarma üçün istifadə tətbiq olunmasa da bu suların Ekologiya və Təbii Sərvətlər və Səhiyyə nazirlikləri ilə razılaşdırıldıqdan sonra yaşıllıqların suvarılması məqsədilə istifadəsinə qanunvericiliyə uyğun olaraq icazə verilir.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 24

	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Təmizlənmiş məişət tullantı sularının suvarma məqsədilə istifadə normalarını müəyyən edən standartın hazırlanması	2019-2022	"Azərsu" ASC, ETSN, SN

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 25

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Təmizlənmiş məişət tullantı sularının suvarma məqsədilə təkrar istifadəsinə dair normativ sənədin tətbiqi	2019-2022	"Azərsu" ASC, AMST ASC, ETSN, SN

XIV SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin j) yarım bəndinin birinci hissəsi- içməli su mənbələrindən götürülərək istifadə olunan suyun keyfiyyəti

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin j) yarım bəndinin birinci hissəsi içməli su mənbələrindən götürülərək istifadə olunan suların keyfiyyəti ilə bağlı hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərini müəyyən etməyi tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Su ehtiyatlarının idarə olunması sahəsində Avropa İttifaqı Şərq Tərəfdaşlığı (ŞT) çərçivəsində Aİ ilə məsləhətləşmələr aparılmışdır.

Aİ tərəfindən əməkdaşlığın məqsədi ŞT ölkələrinin ərazisində su ehtiyatlarının integrasiyalı idarə edilməsinə, Su Çərçivə Direktivlərinin (SÇD) prinsiplərinə riayət edilməsinə dəstək verilməsi və çayların milli və transsərhəd hövzəsində suyun keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasıdır.

Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan Respublikası arasındakı fəaliyyət planı ölkəmizin müəyyən edilmiş prioritetlərinin beynəlxalq və Avropa İttifaqı normalarına və prinsiplərinə uyğun olaraq yerinə yetirmək iqtidarında olduğunu sübut edir. Plan ətraf mühitin əsas sektorları, o cümlədən su idarəçiliyi sahəsində prioritet fəaliyyəti müəyyən edir. Hal-hazırda yeni fəaliyyət planının hazırlanması üzrə məsləhətləşmələr davam etdirilir.

Fəaliyyət planına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Hökuməti ilə Avropa Komissiyası arasında "Çayların beynəlxalq hövzələrinin mühafizəsi" texniki yardım layihəsi həyata keçirilmişdir. Layihənin əsas məqsədi transsərhəd çay hövzələrində suyun

keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, transsərhəd çay hövzələrinin, o cümlədən yeraltı suların ekoloji, kimyəvi və hidro-bioloji vəziyyəti haqqında məlumatların keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, seçilmiş çay hövzələri üçün Avropa İttifaqının Su Çərçivə Direktivlərinin tələblərinə uyğun şəkildə Çay Hövzəsinin İdarəçiliyi Planlarının hazırlanmasından ibarət olmuşdur.

Layihə çərçivəsində Avropa İttifaqının Su Çərçivə Direktivinin tələblərinə cavab verən Monitoring Proqramı, yerüstü və yeraltı suların təsnifat sistemi, Ağstafaçay, Tovuzçay, Şəmkirçay və Gəncəçay hövzələrinin idarə edilməsi planı və çay hövzəsinin idarə edilməsi üzrə tədbirlər proqramı hazırlanmışdır.

Yerüstü və yeraltı suların kimyəvi, bioloji və hidromorfoloji monitoringinin yaxşılaşdırılması və su ehtiyatlarının vəziyyətinin qiymətləndirilməsi məqsədilə Gəncə-Qazax ərazisində və Qanıx çayı hövzəsində yerüstü və yeraltı suların monitoringi keçirilmiş, yeraltı suların monitoring şəbəkəsinin 25 monitoring məntəqəsi bərpa edilmiş və bu məntəqələrdə monitoring keçirilmiş və Qazax analitik tədqiqatlar laboratoriyası yeni avadanlıqla təmin edilmişdir.

Hazırda Avropa Komissiyasının "Şərq Tərəfdaşlığı ölkələri üçün Avropa İttifaqının Su Təşəbbüsü" (EUWI+) layihəsi həyata keçirilir.

Layihənin məqsədi Şərq Tərəfdaşlığı ölkələrinin ərazisində su ehtiyatlarının integrasiyalı idarə edilməsi, Su Çərçivə Direktivlərinin prinsiplərinə riayət edilməsinə dəstək verilməsi və çayların milli və transsərhəd hövzəsində idarə olunmasının yaxşılaşdırılmasıdır.

Layihə çərçivəsində transsərhəd çaylarda hidroloji monitoring və suyun keyfiyyətinin monitoringi üçün cihaz və digər avadanlıqların alınması, mövcud laboratoriyaların modernləşdirilməsi, müasir avadanlıqlarla təchiz edilməsi və onların sertifikatlaşdırılması üçün texniki yardım ayrılması, potensialın gücləndirilməsi sahəsində tələbatın qiymətləndirilməsi və prioritetlərin müəyyənləşdirilməsi, çay hövzələrinin idarəetmə planlarının hazırlanması, internet məlumat bazasının yaradılması, idarə edilməsi və s. məsələlərin həlli istiqamətində işlərin görülməsi planlaşdırılır.

"Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin AI qanunvericiliyinə uyğunlaşdırılması üzrə Tədbirlər Planı" icra olunur. Tədbirlər planına uyğun ətraf mühitin mühafizəsi üzrə qanunverici aktlar, texniki qaydalar və standartlar hazırlanır. Hazırda AI qanunvericiliyinə uyğun olaraq "Su təchizatı və tullantı suları haqqında" yeni qanun layihəsinin hazırlanması üzrə işlər davam etdirilir.

Ölkənin davamlı sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rolunu oynayan su ehtiyatlarının istifadəsi və mühafizəsi sahəsində mövcud problemlərin həll edilməsi üçün təxirəsalınmaz prioritetlər müəyyənlanmış və bu istiqamətdə tədbirlər davam etdirilir. Ölkədə su çatışmazlığı və əhəlinin içməli su ilə təmin olunması məsələsinə xüsusi diqqət yetirilir. Son illər ərzində su sektoruna kifayət qədər maliyyə vəsaiti ayrılmış və bunun əksər hissəsi dövlət büdcəsi hesabına təmin edilmişdir.

Ölkədə Avropa İttifaqının Su Təşəbbüsü çərçivəsində ən səmərəli alət kimi Milli su siyasəti dialoqları icra olunur. Belə ki, BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının su ehtiyatlarının integrasiyalı idarə olunması üzrə keçirdiyi Milli Siyasi Dialoqlara 2010-cu ildən başlayaraq Azərbaycan da qoşulmuşdur.

Azərbaycanda su ehtiyatlarının integrasiyalı idarə olunması üzrə Milli Siyasi Dialog Avropa İttifaqının Su Çərçivə Direktivinin, BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının “Transsərhəd su axınlarının və beynəlxalq göllərin mühafizəsi və istifadəsi üzrə” Konvensiyasının “Su və Sağlamlıq haqqında” Protokolunun, eləcə də Avropa İttifaqının digər prinsiplərinə əsaslanan dövlət strategiyasının hazırlanmasına yönəlmişdir.

Müvafiq dövlət qurumlarının iştirakı ilə yaradılmış əlaqələndirmə şurasında Milli Su Strategiyası hazırlanmışdır. Su ehtiyatlarının idarə edilməsi üzrə Milli su strategiyanın məqsədi davamlı inkişafa nail olmaq üçün Azərbaycanda mövcud su ehtiyatlarının səmərəli, bərabər və optimal istifadəsinə yönəlmiş milli cəhdlərin möhkəmləndirilməsi və təbliğ edilməsidir. Milli Su Strategiyası ölkənin mövcud su ehtiyatlarının milli qanunvericiliyin və beynəlxalq normaların tələblərinə uyğun idarə edilməsinə, istifadəsinə, inkişaf etdirilməsinə, mühafizəsinə yönəldilmişdir.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 26

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Enterokokkların və E-coli bakteriyalarının norma tələbləri səviyyəsində saxlanması məqsədilə içməli su təchizatı üçün istifadə olunan yerüstü suların keyfiyyət göstəricilərinə nail olunması	Mütəmadi	“Azərsu” ASC, ETSN, SN
2.	* Su portalının yaradılması və məlumatların toplanması	2019	ETSN, SN, “Azərsu” ASC

* ENI SEIS II East layihəsi çərçivəsində Şərq Tərəfdaşlığı ölkələrində Ətraf Mühitə Dair İnformasiyanın Birgə Sisteminin prinsip və təcrübələrinin icra edilməsi 2017-2019-cu illər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Sözügedən layihə çərçivəsində məlumatların uyğunlaşdırılmasında, göstəricilərin həyata keçirilməsində və göstəricilərə əsaslanan qiymətləndirmənin aparılmasında, eləcə də su informasiya sisteminin milli portalının IT aspektləri üzrə ekspert təcrübəsinin və dəstəyinin təmin edilməsi məqsədilə Avropa Daxili, Sahilyanı və Dəniz suları üzrə Tematik Mərkəzi ilə xidmət müqaviləsi imzalanmışdır.

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 27

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	ÜST-ün tövsiyələri və Aİ direktivləri nəzərə alınmaqla su təchizatı	Mütəmadi	SN, “Azərsu” ASC,

	mənbələrinin sanitar zonaları üzrə sanitariya rəqlamentinin hazırlanması və tətbiq edilməsi		ETSN
2.	Su təchizatı hüdudlarında təmizlənməmiş tullantı sularının icazəsiz axıdılma mənbələrinin inventarlaşdırılması və müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi	Mütəmadi	"Azərsu" ASC, SN, ETSN

XV SAHƏ- Protokolun 6-cı -cı maddəsinin 2-ci bəndinin j) yarım bəndinin ikinci hissəsi-çimmək üçün istifadə olunan suların keyfiyyəti

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin j) yarım bəndinin ikinci hissəsi ilə çimmək üçün istifadə olunan suların keyfiyyəti ilə bağlı hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunması tələb olunur.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Xəzər dənizinin Azərbaycan Respublikası sektorundakı ərazisi rekreasiya məqsədilə istifadə olunur. Ölkənin şimal hissəsində-əhalinin əsas istirahət zonalarından biri kimi istifadə etdiyi Yalama-Xaçmaz ərazisində dəniz suyunun keyfiyyəti sanitariya norma və qaydalarının tələblərinə uyğun gəlir. Bu ETSN-in Xəzər Kompleks Ekoloji Monitoring İdarəsi və yerli gigiyena epidemiologiya mərkəzləri tərəfindən aparılan Xəzər sularının monitoringi nəticələri ilə təsdiq olunur.

Yay mövsümündə Səhiyyə Nazirliyinin www.health.gov.az saytında Xəzər dənizi çimərliklərində dəniz suyunun vəziyyəti barədə məlumat verilir.

Hər il çimərlik mövsümündən öncə (may-sentyabr ayları) Xəzər dənizinin sahil sularının keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi aparılır. Dövlət Sanitariya Nəzarəti Xidməti orqanları və ETSN-in Xəzər Kompleks Ekoloji Monitoring İdarəsi nümayəndələri tərəfindən aparılan monitoringin nəticələrinə əsasən Xəzər dənizinin çimərliklərində suyun keyfiyyəti yaxşılaşmışdır. Xəzər dənizinə axıdılan tullantıların idarə olunması sahəsində fəaliyyət göstərən təşkilatlar bu istiqamətdə əhəmiyyətli investisiyalar sərf etdiyindən dəniz suyunun keyfiyyəti də yaxşılaşmışdır. Məsələn, Abşeron yarımadasında rekreasiya məqsədilə istifadə olunan təhlükəsiz su mühitinin təmin olunması üçün Hövsan aerasiya stansiyasının yenidənqurma işləri yekunlaşdırılmış, Sumqayıt şəhərində, Buzovna və Şüvəlan qəsəbələrində mövcud bioloji təmizləyici qurğular istismar olunur.

Eyni zamanda, Xəzər dənizinin kiçik lokal mənbələrdən çirkənməsinin qarşısının alınması məqsədilə Abşeron yarımadasının şimal sahilində 86 km boyunca 17 lokal modul təmizləyici stansiyaların quraşdırılması ilə "Xəzər dənizinin ekoloji mühitinin mühafizəsi sistemi" yaradılmış və çirkənmə mənbələri ilə bağlı problemlər həllini tapmışdır.

Abşeron yarımadasında urbanizasiyanın yüksək səviyyəsi nəzərə alınaraq Xəzər dənizinə təmizlənməmiş tullantı sularının bütün çıxışlarının dayandırılması proqnozlaşdırılır. Bu məqsədlə Bakı buxtasının çirkəndiricilərinin inventarizasiyası üzrə işlərə başlanılmış, onun təmizlənməsi üçün strateji istiqamətlər müəyyənlanmış, çirkəndiricilər və çirkəndirici obyektlər araşdırılmışdır. Abşeron yarımadasında neft tullantıları ilə çirkənməş torpaq

sahələrinin rekultivasiyası həyata keçirilmiş, bu sahə damcılı suvarma üsulu ilə yaşıllaşdırılmışdır.

Kiçik dağ çaylarının su ehtiyatlarının idarə olunması və onların su təchizatı, o cümlədən istirahət və balıqçılıq üçün istifadəsi üzrə tədbirlər nəzərdə tutulur.

Yuxarıda qeyd olunan məsələlər Xəzər dənizinin suyunun keyfiyyətinə müsbət təsir göstərir. Belə ki, əvvəllər dəniz suyunun keyfiyyətinin monitorinqinin aparılması prosesində Heyberqin I-II qruplarına aid olan xolerayabənzər aqqlütinasiya olunmayan vibrionlar və antropogen çirklənmənin göstəriciləri- E.coli, şiqella və digər mikroorqanizmlər aşkarlansa da, artıq 2010-2017-ci illərdən dövlət sanitariya nəzarəti orqanlarının və Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin mütəxəssisləri tərəfindən aparılan birgə monitorinq nəticələri rekreasiya məqsədli suların keyfiyyət göstəricilərində müsbətə doğru irəliləyiş olduğu göstərir.

Qeyd etmək lazımdır ki, çimərlik mövsümündə çimmə zamanı dəniz suyunun keyfiyyəti və müxtəlif infeksiyon xəstəliklər arasında korrelyasiya əlaqəsinin aşkarlanması üçün tədqiqat aparılmamışdır. Buna baxmayaraq qeyd olunmuşdur ki, yay mövsümündə dənizdə çimərliklərdə iyun ayının ortasından başlayaraq avqust ayının ortasınaqədər bağırısaq infeksiyalarının mövsümliliyi izlənilir, kəskin bağırısaq infeksiyalarının müəyyənləşdirildiyi və qeyri-müəyyən etiologiyalı törədicilərin inkişafı müşahidə olunur.

Yuxarıda qeyd olunmuşdur ki, ölkədə su ehtiyatlarının idarə olunması prosesində suyun təmizlənməsi istiqamətində ən yeni texnologiyaların tətbiqi ilə bağlı ciddi səylər göstərilir. Bu problemlərin həlli prosesində su ilə keçən infeksiyaların təsir riskinin azalması gözlənilir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1 avqust 2016-cı il tarixli 286 nömrəli qərarı ilə Xızı-Xaçmaz, Quba, Qusar turizm və rekreasiya zonaları yaradılmış və onların hüduqları təsdiq edilmişdir. Eyni zamanda "Azərbaycan Respublikasında turizmin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1 sentyabr 2016-cı il tarixli 2295 nömrəli Sərəncamına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən "Xızı-Xaçmaz, Quba və Qusar turizm və rekreasiya zonalarının 2017-2018-ci illər üzrə Fəaliyyət Planı" hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 4 may 2017-ci il tarixli 292s nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuşdur.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 28

№	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Çimmək üçün olan suların enterokokkları və E.colinin norma səviyyəsində saxlanması üzrə keyfiyyət göstəricilərinə nail olunması	2019-2020	SN
2.	Çimərliklər üçün müəyyən edilmiş ərazilərdə formalaşan tullantı sularının idarə edilməsi	2019-2020	"Azərsu" ASC, ETSN,
3.	Çimərliklərin fəaliyyətini tənzimləyən hüquqi aktların, o cümlədən standartların tələblərinə uyğun olaraq çimərlik ərazilərində həmin fəaliyyətin həyata keçirilməsi məqsədilə kompleks xidmətlərin yaradılması	2019-2020	SN, FHN

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər**Cədvəl 29**

№	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	ÜST-ün tövsiyələri və Aİ direktivi nəzərə alınmaqla, çimmək üçün istifadə olunan suların keyfiyyəti üzrə sanitariya rəqlamentinin hazırlanması və tətbiq edilməsi	2019-2020	SN, ETSN
2.	Çimmək üçün istifadə olunan zonalar daxilində təmizlənməmiş tullantı sularının icazəsiz atılma mənbələrinin aradan qaldırılması	2019-2020	ETSN, SN
3.	Çimmək üçün nəzərdə tutulmuş rekreasiya zonalarında su mühafizə zonalarının yaradılması və ərazinin abadlaşdırılması	2019-2025	SN, YİH, ETSN

XVI SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin j) yarımbəndinin üçüncü hissəsi - akvakultura, yaxud molyuskların və xərçəngkimilərin çoxaldılması və toplanması üçün istifadə edilən suların keyfiyyəti

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin j) yarımbəndinin üçüncü hissəsi akvakultura, yaxud molyuskların və xərçəngkimilərin çoxaldılması və yığılması üçün istifadə edilən suların keyfiyyətinə dair məqsədlər və hədəf göstəricilərinin müəyyənləşdirilməsini tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

Azərbaycan Respublikasında akvakultura şəraitində su bioresurslarının çoxaldılması üçün suların keyfiyyətinin nizamlanması üzrə qanunvericilik bazasının olmasına baxmayaraq təcrübədə tətbiq olunmur.

Məqsədlər və hədəf göstəriciləri**Cədvəl 30**

№	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1	Akvakultura üçün istifadə olunan su hövzələrində su nümunələrinin fiziki-kimyəvi və bioloji göstəricilərinə görə uyğunsuzluq faizlərinin azaldılması	2019-cu il üçün: illik nümunələrin 40% -dək 2020-ci il üçün: illik nümunələrin 25%-dək	ETSN

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə təklif olunan tədbirlər

Cədvəl 31

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1	Akvakultura üçün istifadə olunan su hövzələrindən suların açıq su hövzələrinə atılması şərtləri üzrə tövsiyələrin hazırlanması	2019	ETSN, KTN
2	Akvakultura üçün istifadə olunan suların keyfiyyətinin normallaşdırılması və monitorinqi üzrə rəqlamentin hazırlanması	2019-2020	ETSN

XVIII SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin I) yarımbəndi- xüsusilə çirklənmiş yerlərin aşkar edilməsi və bərpa olunması

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin I) yarımbəndinə uyğun olaraq su ehtiyatlarına və bu Protokolun fəaliyyət sahəsinə düşən obyektlərə mənfi təsir edən yaxud edə biləcək və beləliklə, su ilə əlaqədar xəstəliklərin yaranma təhlükəsinin mənbəyi olan, xüsusən çirklənmiş yerlərin aşkar edilməsi və bərpa olunması ilə bağlı hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərinin müəyyən olunması tələb olunur.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

“2014-2016-cı illərdə Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq Abşeron yarımadasında yerləşən göllərin bərpası işlərinə artıq başlanılmışdır. Yarımadanın ən böyük gölü olan Böyükşor gölünün bərpası layihəsi çərçivəsində birinci mərhələdə gölün 300 hektarlıq sahəsi neftlə çirklənmiş dib çöküntülərindən təmizlənmiş, abadlaşdırılma işləri həyata keçirilmişdir.

“Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına dair 2006–2010–cu illər üçün Kompleks Tədbirlər Planı” çərçivəsində 2012–ci ildə illik gücü 500 min ton olan Bakı bərk məişət tullantılarının yandırılması zavodu inşa edilərək istismara verilmişdir. Zavod tullantıların yandırılması prosesi nəticəsində il ərzində 231,5 mln KVt saat elektrik enerjisi hasil etmək gücünə malikdir.

Məişət tullantılarının düzgün idarə edilməsi və ölkədə təkrar istehsal sahələrinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə 2012-ci ildə illik gücü 200 min ton olan Balaxanı bərk məişət tullantılarının çeşidlənməsi zavodu inşa edilmişdir. “Abşeronun Ekoloji Bərpası Proqramı”na əsasən reallaşdırılan “Bərk məişət tullantılarının vahid idarəçiliyi” layihəsi çərçivəsində Balaxanı şəhər tullantılarının zərərsizləşdirilməsi poliqonu müasir ekoloji–sanitar normalara uyğun şəkildə tam bərpa edilmişdir. Poliqon üzrə tullantıların zərərsizləşdirilməsi üçün 26 xüsusi hücrə inşa edilmiş və inşa olunan ərazidə təxminən 9,7 mln ton tullantının

zərərsizləşdirilməsi imkanı yaranmışdır. Layihə çərçivəsində Bakı şəhərində yerləşən 41 qeyri-qanuni tullantı sahəsi təmizlənərək ləğv edilmişdir. Ümumilikdə isə 2011–2017-ci illər ərzində 132 qeyri-qanuni tullantı sahəsi təmizlənərək 800 min tondan artıq tullantı aidiyyəti üzrə zərərsizləşdirilmişdir. Tullantıların idarə edilməsi sahəsində qeyd olunan təkmilləşdirmə işləri ekoloji vəziyyətin yaxşılaşmasına, o cümlədən Abşeron yarımadasında ekoloji gərginliyin azalmasına və enerjiyə qənaət edilməsinə səbəb olur.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 32

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	İdentifikasiya olunmuş və xəritələşdirilmiş xüsusi çirklənmiş ərazilərin, o cümlədən pestisidlər və neft məhsulları ilə çirklənmiş ərazilərin bərpası	2019-2020	ETSN, KTN, SOCAR

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 33

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Məişət tullantılarının idarə olunması üzrə hazırlanmış milli strategiyanın tətbiqi	2019-2030	İN, ETSN
2.	Torpaq, su və havada çirkləndiricilərin monitorinqini həyata keçirən laboratoriyaların cihaz və avadanlıqlarla təchiz edilməsi	Mütəmadi	ETSN, İN
3.	İctimaiyyət üçün yerüstü və yeraltı su obyektlərinə mümkün neqativ təsirlərlə bağlı seminarlar və məlumatlandırıcı yığıncaqların təşkili	Mütəmadi	ETSN
4.	Çirklənmiş ərazilər üzrə məlumatlar bazasının yaradılması	2020 - ci ilə qədər (Pestisidlər, PXB və neft məhsulları üzrə)	ETSN, KTN, SOCAR

XIX SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin m) yarımbəndi- su ehtiyatlarının səmərəli istifadəsi, mühafizəsi və istifadə edilməsi sistemlərinin effektivliyi

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin m) yarımbəndi su ehtiyatlarının səmərəli istismarı, mühafizəsi və istifadə edilməsi sistemlərinin effektivliyi (istənilən növ mənbədən çirkənlənmənin məhdudlaşdırılması sahəsində qəbul edilmiş uyğun iş təcrübəsinin tətbiqi daxil olmaqla) ilə bağlı hədəf göstəriciləri və nəzarət müddətlərini müəyyən etməyi tələb edir.

B. Mövcud vəziyyət və problemlər

İçməli su və suvarma üçün istifadə olunan suyun təxminən 80%-i Kür və Araz çaylarının çirkənlənmiş su ehtiyatlarından götürülür ki, bu da hazırkı vaxtda ciddi problemlərdən biri hesab olunur.

Azərbaycan Respublikasında iri investisiyalar sayəsində əhalinin təsərrüfat-ıçməli su ehtiyaclarının təmin olunması, kənd təsərrüfatı torpaqlarının suvarılması və daşqınlar əleyhinə müvafiq infrastrukturun tikintisi sahəsində əhəmiyyətli inkişafa nail olunmuşdur. Su ehtiyatlarının idarə olunmasında iştirak edən müəssisələrin cari xərclərinin ödənilməsinə dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait artırılmışdır.

Kanalizasiya və tullantı sularının idarə olunması sahəsində müəyyən nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Ölkənin bütün ərazilərində tullantı sularının bioloji təmizlənməsi üsulunun tətbiqinin miqyası genişləndirilir və bununla əlaqədar Xəzər dənizinin monitoringi üzrə məlumatlar çirkənləndirici maddələrin qatılığına azalmasını təsdiq edir. "Azərsu" ASC-nin su təchizatı və tullantı sularının təmizlənməsi üzrə milli xidmət təchizatçısı qismində fəaliyyəti nəticəsində, həmçinin meliorativ sektorda Sudan İstifadəedənlər Birliyinin yaradılması sayəsində müəyyən təkmilləşmələrə nail olunmuşdur.

Lakin su tariflərinin çox aşağı olması xərcləri ödəməyə və ya suyun effektiv istifadəsinə imkan vermir. Azərbaycan Respublikasında hələ də suyun təkrar istifadəsinin stimullaşdırılması üzrə tədbirlər zəif həyata keçirilir. Ölkədə su istehlakçıları üçün su sayğaclarının quraşdırılması işləri davam etdirilir. Kənd təsərrüfatı torpaqlarında suölçmə cihazlarının quraşdırılması prosesi isə zəif təşkil olunmuşdur. Hazırda suvarmaya görə ödəmə artıq əvvəl olduğu kimi suvarılan ərazinin sahəsinə görə yox, suyun istehlak həcminə əsaslanaraq hesablanır ki, bu da müsbət addım hesab olunur.

Su ehtiyatlarının idarə edilməsi üzrə Milli Strategiyanın ümumi məqsədi əhəmiyyətli ictimai-iqtisadi inkişafa davamlı şəkildə nail olmaq üçün Azərbaycanda mövcud su ehtiyatlarının səmərəli, bərabər və optimal istifadəsinə yönəlmiş milli cəhdlərin möhkəmləndirilməsi və təbliğ edilməsidir. Azərbaycan Respublikasının Milli Su Strategiyası ölkənin mövcud su ehtiyatlarının milli qanunvericiliyin və beynəlxalq normaların tələblərinə uyğun idarə edilməsinə, istifadəsinə, inkişaf etdirilməsinə, mühafizəsinə və nəzarətinə yönəldiləcək.

Azərbaycan Respublikasında su təsərrüfatı fəaliyyətinin idarə olunması ilə əlaqədar əsas problemlərdən biri də su strategiyası üzrə xüsusi sənədlərin olmamasıdır. Su problemlərinə dair komponentlər milli proqramlar və fəaliyyət planlarında öz əksini tapır. Məhz bu proqram və planların məcmusu su siyasətini təşkil edir. Su problemləri ilə məşğul olan subyektlərin sayı və onlar arasında su ilə əlaqədar belə struktur sənədlərin çatışmazlığı kimi əlaqənin məhdud xarakteri nəzərə alındıqda qeyd olunanları su təsərrüfatı fəaliyyətinin effektiv idarə olunması yolunda ciddi maneə hesab etmək olar.

Xəzər dənizinin başlıca problemlərinə suyun məişət və sənaye tullantı suları ilə çirkənləndirilməsi, çaylar vasitəsi ilə gələn transsərhəd çirkənlənmələr, dəniz səviyyəsinin tərəddüdü və dəniz bioresursları üçün təhlükələrdir. 2006-cı ildə Azərbaycan Respublikası tərəfindən Xəzər dənizinin mühafizəsi və ekoloji vəziyyətinin bərpası ilə bağlı, o cümlədən neft və qaz kəşfiyyatı proseduru və dənizin təmizlənməsi vasitələri üzrə yeni texnologiyaların

istifadəsi, Abşeron yarımadasında neftlə çirklənmiş ərazilərin təmizlənməsi, Xəzər dənizinin bioresurslarının artırılması və mühafizəsi istiqamətində intensiv tədbirlərin həyata keçirilməsinə başlanılmışdır.

Hədəf göstəriciləri

Cədvəl 34

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Milli Su Strategiyasının hazırlanması	2019	ETSN, FHN, AMST ASC, “Azərsu” ASC

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər

Cədvəl 35

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Milli Su Strategiyasının hazırlanması və həyata keçirilməsi	2019-2020	ETSN, FHN, AMST ASC, “Azərsu” ASC
2.	Azərbaycan Respublikasının əsas çaylarının ekoloji axımının müəyyənləşdirilməsi üçün metodikanın hazırlanması	2019-2020	ETSN, FHN, AMST ASC, “Azərsu” ASC

XX SAHƏ- Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin n) yarımbəndi- Protokola aid olan, təchiz edilən içməli suyun və digər suların keyfiyyətinə dair məlumatın dərc olunmasının dövriliyi

A. Əsaslandırma

Protokolun 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinin n) yarımbəndinə uyğun olaraq müəyyən olunmuş hədəf göstəricilərinə aid olan, təchiz edilən içməli suyun və digər suların keyfiyyətinə dair məlumatın dərc olunmasının dövriliyini təyin edir. Belə informasiya “Tərəflər Protokolu” iclasının qərarına uyğun olaraq hər üç ildən bir dərc olunmalıdır.

Hədəf göstəriciləri**Cədvəl 36**

No	Məqsədlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	İçməli suyun keyfiyyəti üzrə milli hesabatın dərc olunması	hər 3 ildən bir	"Azərsu" ASC, SN ETSN
2.	Regionlar üzrə əhalinin içməli su ilə təminatı barədə hesabatların dərc olunması	hər il	"Azərsu" ASC
3.	Çimərliklərdə istifadə olunan rekreasiya məqsədli suların keyfiyyəti üzrə informasiyanın dərc olunması	hər il	SN, ETSN, "Azərsu" ASC
4.	"Su və sağlamlıq haqqında Protokol"un tələblərinə uyğun olaraq milli hesabatların hazırlanması və dərc olunması	hər 3 ildən bir	SN, ETSN, "Azərsu" ASC

Məqsədlər və hədəflərə nail olunması üzrə tədbirlər**Cədvəl 37**

No	Tədbirlər	İcra müddəti	İcraçı qurumlar
1.	Milli hesabatda dərc olunması üçün su ehtiyatlarının effektiv idarə olunması və onların çirklənməsinin azaldılmasına dair informasiyanın toplanması	hər 3 ildən bir	ETSN, SN, "Azərsu" ASC
2.	Protokolun tələblərinin icrasına uyğun olaraq Katibliyə təqdim olunması məqsədilə milli hesabatın hazırlanması	hər 3 ildən bir	SN, ETSN, FHN, "Azərsu" ASC, AMST ASC